

Thorsdagen den 28 Mars 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 11 dennes.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående afskrifning ur räkenskaperna af de förre Lokomotivföraren G. A. Riex ådömda, af allmänna medel bestridda ersättningar m. m.;

N:o 16, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående dels ersättning till Arrendatorn P. O. Hultén för förlust genom en logebyggnads kullstörtande, dels nedsättning af arrendet å det af honom arrenderade, indragna chefsbohemmanet Gettnabo N:o 1;

N:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående befrielse för Löjtnanten L. M. Törngren från honom ålagd ersättningskyldighet i följd af ångkorvetten Öradds sammanstötning med Ryska handelsbriggen Fanny;

N:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående försäljning af trenne Kronan tillhöriga ödetomter i Carlskrona;

N:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående utbyte af komministersbostället i Lungsunds socken, bergskronatorpen Östra och Vestra Lindås, emot ½-dels mantals kronoskatte Sundstad N:o 1; samt

N:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående upplåtande åt Sandby församling i Malmöhus län, under ständig besittningsrätt, af ett tunnland jord från Flyinge kungsgårds utmark, för uppförande af en skolhusbyggnad.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 36, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Fjerde Hufvudtitel.

43:dje punkten.

Momentet a.

Herr Nordenfelt, Enar Wilhelm: Vid gårdagens diskussion nämndes åtskilligt i afseende på befästningarne vid Carlskrona. Af en

representant för Södermanland anfördes så goda skäl att icke lemna Carlskronas ypperliga hamn utan befästningar, att jag icke behöfver mycket tala derom, då jag anser de skäl tillfyllestgörande, som af denne talare anfördes. En sak förekommer likväl, som då icke nämndes, nemligen att, så framt vi i händelse af ett krig skola kunna påräkna någon handelsgemenskap med Tyskland, det måste finnas någon punkt, dit handelsfartyg kunna söka en tillflykt undan förföljelsen af fiendtliga krigsskepp och der våra egna örlogsfartyg i händelse af behof kunna finna skydd emot en öfvermäktig fiende. För detta ändamål finnes icke någon annan punkt än Carlskrona, som är fullt lämplig, och lemnas Carlskrona oförsvaradt, blir följden den, att intet Svenskt fartyg kan sticka ut i Östersjön, så länge Östersjön befares af en öfverlägsen fiendtlig flotta. Det har derföre, alltsedan Carlskrona af Konung Carl den XI anlades, ansetts som ett axiom, att denna krigshamn borde befästas och detta påbörjades äfven helt snart genom anläggningen af Kungsholmens och Drottningkärs befästningar. Sedermera då ångkraften började användas på örlogsfartyg, och man fann, att ett fartyg utan hinder af dessa strandbatterier vid hufvudinloppet kunde passera, utvidgade man befästningarna för att kunna på längre afstånd beskjuta en inträngande fiende, och sålunda under en längre sträcka utsätta honom för fästningarnes eld. Icke ens detta fann man sedermera tillräckligt, utan en plan uppgjordes att från flera små fästen, anlagda på holmar inne i sjelfva hamnen, kunna med en kraftig korseld bestryka hela den inre redden. Af dessa verk är endast ett färdigt, och ytterligare ett, eller det å Hästholmen, under arbete, och till dess fortsättning har Kongl. Maj:t begärt ett anslag af 60,000 R:dr, som af Utskottet nedprutats till 40,000, hvarförutom Utskottet i motiveringen till denna punkt låtit påskina att med dessa medel borde arbetet afslutas och icke vidare åtgöras vid dessa befästningar. Jag kan icke finna det rätt heller klokt, då under föregående tider dessa frågor vid hvarje riksdag behandlats så, att, sedan Kongl. Maj:t afprutat hvad lämpligen kunnat afprutas på de summor, som föreslagits af Chefen för Fortifikationen, så hafva Riksdagarna sedermera ytterligare afhuggit en del af de anslag, som Kongl. Maj:t begärt. Detta sätt att gå tillväga påminner mig om en händelse, som tilldrog sig i min ungdom. En brukspatron, som var sträng hushållare, hade en hustru, som låg svårt sjuk; läkaren eftersändes och skref ett recept efter alla allopathiens regler. Då brukspatronen tyckte, att receptet var för långt, tog han en sax och klippte utaf en del af receptet samt skickade det sedan på apoteket. Visserligen minskades derigenom hans apoteksräkningar, men hustrun blef sämre, och genom långvariga kuror, samt resor till brunnar och bad, dit han hvarje sommar måste föra henne, fick han dyrt betala den summa han på apoteksräkningen sparat in. Så synes det mig äfven vara med denna besparing på de begärda anslagen; det kostar mindre för ögonblicket, men på längden vida mera, enär följden blir, att arbetet går långsamt och blir otillfredsställande.

Det anmärktes i går af en talare, att Carlskrona icke kunde befästas, så att den kunde sägas vara ointaglig; det är sannt, men kommen ihåg, Mine Herrar! det finnes icke någon fästning i verlden, som icke kan intagas. Det är icke heller fråga om att göra Carlskrona alldeles ointagligt, utan att genom befästningar åstadkomma ett sådant försvar, att

man kan vinna en behöflig tid för att på annat sätt afvärja fiendens angrepp eller åtminstone göra intagandet af dessa verk så dyrt, att fienden afstår från alla planer, att söka bemäktiga sig denna plats.

Att Carlskrona, om de föreslagna arbetena utföras, verkligen kan försvaras mot en öfverrumpling och äfven emot ett fiendligt angrepp, måhända under dagar och veckor, beroende af den styrka med hvilken det anfalles och af den energi, som utvecklas vid försvaret, det vågar jag påstå och det är äfven något, som hvarje blifvande bundsförvandt kommer att fästa afseende vid.

Visserligen har under gårdagens sammankomst på detta rum af en ledamot yttrats, att det, som egentligen vore dyrbart, vore förräderna, hvilka lätt kunde när som helst räddas, om man anlade en jernväg, på hvilken de kunde bortföras. Detta torde likväl ej vara så lätt gjordt som sagdt, enär de viktigaste af dem bestå af ofantliga massor tunga persedlar, som icke kunna vid ett fiendligt angrepp i hast bortföras. Bättre är att ställa sig så, att man kan försvara dessa förräder på stället, än att beräkna deras räddning derpå, att de skola bortföras. Dessutom finnas i Carlskrona betydliga dockor och reparationsverkstäder af alla slag, hvilka man icke med skäl kan uppoffra, om man med penningar kan sätta dem i stånd att försvaras. Antingen måste man ställa så till, att man kan bibehålla Carlskrona såsom en vapenplats, eller också måste de befästningar och anläggningar, som finnas der, raseras, ty eljest kunde redan i det skick, som befästningarne der nu äro, det blifva svårt för oss att återtaga dem, om de föllo i fiendehand; och om fienden, hvad han säkerligen icke skulle underlåta, fullbordade de befästningsarbeten vi försummat, skulle det för oss blifva en omöjlighet att återtaga denna krigshamn.

En talare har anmärkt, att Carlskronas försvar fordrade så vidsträckt befästningar, att till deras besättande fordrades snart sagdt hela vår stående armé eller åtminstone en så stor styrka, att den med största svårighet kunde från arméén detacheras. Deri har han rätt, om han föreställer sig, att en så stor garnison, som behöfves för att uthärda en ordentlig belägring, skulle vid början af ett krig förläggas i Carlskrona och sedermera förblifva der till krigets slut, men kan man erhålla jernväg till Carlskrona -- hvartill, i förbigående sagdt, nödiga planer och afvägningar samt kostnadsförslag redan äro uppgjorda -- blir det en lätt sak att ditsända det behöfliga antalet trupper i farans stund, och sedermera åter draga dem derifrån.

Carlskrona har dessutom under de sednare åren vunnit en vida större vikt än förr, då man icke visste, om vi skulle hafva någon flotta eller ej. Nu hafva vi visserligen blott en ringa flotta, men vi arbeta dock på att anskaffa en flotta, som motsvarar tidens fordringar, och sedan äfven Preussen numera blifvit en sjömagt, är det af stor vikt, antingen vi vid ett inträffande krig blifver dess fiende eller allierade, att hafva en beqvämt befästad hamn så långt söder ut som möjligt; derifrån, om vi blifva dess fiender, vår flotta kan oroa dess sjöfart och förbindelser, och der, om vi blifva allierade, dess fartyg kunna inlöpa för att söka skydd och reparera.

Dessa och många andra skäl, som jag ej vill trötta Kammarens ledamöter med att upprepa, föranleda mig att önska, att Kammaren måtte

bevilja hvad Kongl. Maj:t begärt, nemligen 60,000 R:dr, och icke blott det belopp, hvartill Stats-Utskottet nedsatt dessa anslag. Man säger visserligen att vi hafva ondt om penningar, och att den finansiella ställningen är betryckt. Jag vill icke förneka att så är förhållandet, och jag anser det såsom en förtjenst af Stats-Utskottet, att det så mycket som möjligt sökt hushålla, men jag hemställer, om icke denna fråga är af den vikt, att Kammaren med godt samvete kan bevilja hvad Kongl. Maj:t begärt. För närvarande vill och får jag icke yttra mig om nästa punkt, utan torde det vara tid dertill, när den blir föredragen, men anhåller om proposition på bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i denna del.

Friherre Raab, Adam Christian: Då jag i går uttalade den mening, att tillsvidade alla befästningsarbeten vid Carlskrona borde uppskjutas, torde det åligga mig att redogöra för mina skäl dertill. Först må det likväl tillåtas mig nämna, att jag med ledsnad hört en uppgift om beskaffenheten af de olika inloppen till Carlskrona, hvilken i väsendtlig mån skiljde sig från den jag lemnade. Jag hade likväl af angbåtsbefälhafvare och sjöofficerare erhållit den bestämda uppgift, att alla de inlopp jag nämnde voro farbara för stora fartyg, och nu har jag hört en annan uppgift, att fyra af dem skulle vara så grunda, att icke större fartyg kunde passera dem. Jag nämner detta, på det att den talare, som framlagt dessa andra uppgifter, må komma i tillfälle att nämna den källa, ur hvilken han hemtat dem, så att man deraf må kunna bedöma deras tillförlitlighet.

I afseende å Carlskronas befästande, anser jag fosterlandets intresse kräfvat, att det må blifva befästadt så säkert som möjligt, på det att vi vid ett fredsbrott icke må förlora denna viktiga hamn för Sverige; men hvart kommer man med endast 50 eller 60,000 R:dr, låt vara till och med 100,000 R:dr? Då jag, för min del, tror, att man äfven med denna summa icke kommer synnerligen närmare målet, anser jag det vara bättre, att, då sparsamhet är en nödvändighet, koncentrera sina krafter och använda dessa 100,000 R:dr på ett sätt, så att man verkligen åstadkommer något dermed.

Herr Nordenfelt har ganska riktigt sagt, att man icke kan göra fästningar ointagliga, men att man vid Carlskrona kunde komma derhän, att staden kunde hålla sig dagar, ja till och med veckor; men hvad fordras därför? Kunna dessa 50,000 R:dr verka derhän, då är jag, för min del, färdig att bevilja dem, äfven om de kunde förorsaka blott några timmars uppehåll för fienden. Det är sannt, att antingen måste man arbeta för att så befästa Carlskrona, att det kan hålla sig emot en fiende, eller också måste de befästningar, som finnas der, raseras; men derom får man fatta beslut, efter det man erhållit del af den utredning, som Utskottet föreslagit att genom underdånig skrifvelse begära hos Kongl. Maj:t. Herr Nordenfelt har vidare sagt, att, om Carlskrona befästas, fordras det en så stor garnison för att hålla befästningarne der tillräckligt besatta, att det skulle vara ganska kämbart för oss, att till detta ändamål detachera en stor del af arméen, men att, då vi få en jernväg dit, man skulle kunna i farans stund ditsända en tillräcklig garnison, och sedan åter draga den derifrån, då den ej behöfdes. Ännu har likväl ej ens proposition blifvit framställd, än mindre något beslut

fattadt om denna jernväg; vore det icke då bättre att vänta med anslaget till befästningarne, till dess man fått denna jernväg? Att, i afvaktan på den, bevilja dessa anslag, skulle vara för tidigt, det påminner mig om ett yttrande, som vid en af de sista riksdagarne fälldes af en Riddarhusledamot, då fråga var om den fördelaktigaste sträckningen för södra stambanan skulle vara den s. k. Nässjö- eller Lagalinien. Då man mot den sistnämnda linien invände, att den skulle komma att gå genom öde hedar, svarades af denne Riddarhusledamot, att de kunde planteras med skog, och på detta sätt blifva inkomstgifvande.

För min del lofvar jag Herr Nordenfelt, att, med innersta öfvertygelse att gagna mitt fädernesland, jag skall gifva min röst för anslag till dessa befästningar, så snart tillgångar kunna beredas och så snart någon garanti kan gifvas, att de kunna uppehålla fienden, om än ganska kort tid. För närvarande deremot anser jag, då tillgångarne äro så knappa, mig skyldig att yrka på afslag till Utskottets förslag.

Grefve af Ugglas: Under gårdagens öfverläggning tog jag mig friheten att ganska vidlyftigt framställa skälen för de åsichter, som ligga till grund för min reservation emot Utskottets förslag i befästningsfrågorna, och jag behöfver derföre nu blott helt och hållet vidröra dem. Hufvudsakliga skälet, hvarföre vi behöfva ett befästadt Carlskrona, är derför, att det är nödigt för Sverige, att under krigstid hafva en säker och välbelägen hamn, uti hvilken handelsfartyg under krig kunna löpa in, då de äro förföljda af fiendens fartyg, för att sedermera, då fienderne lemnat trakten, åter utlöpa. Af än mera vigt är en dylik befästad krigshamn derföre att, i händelse af ett förbund med en främmande magt, det vore ett nödigt villkor för förbundet, att ega en hamn, der dess fartyg kunde söka ett säkert skydd, och reparera erhållna skador. Nödvändigheten fordrar, att denna hamn måste vara Carlskrona; man talar visserligen om de stora kostnaderna af dess befästande, men jag hemställer om någon annan hamn dertill lämpar sig bättre? När vid Carlskrona så betydliga kostnader redan äro nedlagda på reparationsverkstäder och dockbyggnader, skulle icke då kostnaderna blifva än större, om man skulle oppoffra allt detta eller flytta det till annat ställe?

Angående svårigheten att befästa Carlskrona, var jag redan i går i strid med den ledamot, som har sin plats vid min sida; för min del anser jag dessa svårigheter långt ifrån ööfvervinnerliga. De många inlopp han uppgifvit äro för den stora allmänheten okända. De under rättelser, jag erhållit af sjöofficerare, säga, att af inloppen till Carlskrona äro endast 2, nemligen de vid Kungsholmen och Håstholmen, farbara för större fartyg. Östra inloppet kan ej befaras af fartyg, som äro mera än 8 fot djupgående. Alla de andra äro grundare. Vid dessa förhållanden, och då det försvar på den inre reddan, som den förste talaren omnämmt, icke behöfver utsträckas mera, då artilleriets porté numera blifvit så betydligt utvidgad, torde, äfven om tornet på Godnatt, hvilket enligt min tanke är af för svag konstruktion för att tåla tillräckligt kraftig bestyckning, bör ombyggas, det vara en jemförelsevis måttlig kostnad, att uppföra de verk, som återstå, för att betrygga reddans försvar från sjösidan. Befästningarne åt landssidan äro ej så dyrbara, som man här sagt, och göra, om de utföras, icke blott möjligt, att, såsom

Herr Nordenfelt sagt, försvara Carlskrona några dagar eller veckor, utan göra deremot försvaret från landssidan särdeles starkt. Lika litet behöfves, som samme värde talare yttrade och äfven Herr Wallenberg tycktes tro, för besättande af verken på landsidan. någon betydlig del af vår armé. Landtförsvars-komitén hade denna fråga under pröfning, och ansåg att dertill skulle åtgå helt obetydligt med trupper, utöfver dem, som finnas i Carlskrona. Passet vid Hvita Krog är genom belägenheten sådant, att det af en högst obetydlig styrka kan ganska kraftigt försvaras. Min öfvertygelse är, att, genom fullbordande af verken vid Kungsholmen, Drottningsskär och Hästholmen, samt anläggande af monitortorn å Godnatt, och ett verk vid Hvita Krog, kan, såvida de redan befintliga försänkningarne förstärkas och behörigen skyddas, samt de andra inloppen stängas med minor och stängsellinier, en fullkomligt säker befästning af Carlskrona vinnas, såväl från landsidan som från sjösidan.

Hvad summan beträffar, har en värd talare anmärkt, att Utskottet förfarit lösligen vid den nedsättning det föreslagit i det af Kongl. Maj:t begärda belopp. Jag kan icke bestrida detta, eller gifva tillfyllestgörande skäl för denna nedsättning, hvilken icke grundar sig på annat än sparsamhetsskäl, men för min del vågar jag ej begära mera än hvad Utskottet föreslagit, emedan jag tror, att det skulle vara fruktlöst. Största vigten ligger deruppå, att befästningsarbetena fortsättas, och det af Utskottet tillstyrkta anslag är tillräckligt till fortsättande af det verk, som redan blifvit påbörjadt på Hästholmen. Det är ett enkelt kasematteradt verk med glacis och derbakom ett batteri liggande på sjelfva marken, och så byggdt, att man kan bestycka det till och med med 20-tums kanoner, samt ämnadt att betäckas med pansarsköldar. Blott detta verk blifvit uppfördt, och stängsellinien utlagd framför det-samma, är denna passage starkt försvarad.

En talare, som icke velat bestrida nyttan eller nödvändigheten af dessa befästningar, har yttrat, att, då man ej för närvarande hade tillgångar att anvisa tillräckligt anslag för deras fullbordande, det vore att kasta bort penningar, om man använde dem till dessa befästningar, fastän nödigt försvar med dem ej kunde åstadkommas. Men om ett fredsbrott skulle ega rum, är det nödigt, att båda dessa punkter befästas, och om man för öfrigt anser, att de båda inloppen till Carlskrona böra försvaras, tror jag icke, att man bör uppskjuta att anslå nödiga medel till dessa befästningar.

Jag medger, att i fråga om ändamålsenligheten af de vid Carlskrona anlagda befästningar, meningarne äro mera delade än i afseende å någon annan af våra fästningar, och det är derföre, som jag i min reservation påyrkat en underdånig skrifvelse med begäran, att Kongl. Maj:t måtte låta för Riksdagen framlägga förslag, huru på minst kostsamma sätt ett fullgodt försvar af Carlskrona må kunna ordnas, på det att derigenom alla de tvistemål, som nu finnas, i fråga om dessa befästningars nytta och kostnaden för deras fullbordande, m. m., må häfvas genom en undersökning, som, efter hvad jag för visst tror, skall lugna alla farhågor. Det är i denna syftning, som jag, i motsats mot Utskottet, som begärt en afslutning af befästningsarbetena vid Carlskrona, framställt mitt skrifvelseförslag, med begäran om undersökning. Först

då den blifvit verkställd, torde det vara tid för Representationen att säga, om den anser de offer, man för ändamålet fordrar, så stora, att den icke vill fortsätta dessa befästningsarbeten. Då för närvarande den del af Utskottets framställning, som behandlar den underdåniga skrifvelsen, icke blifvit föredragen, vill jag endast framställa yrkande på bifall till Utskottets förslag, under tillkännagifvande derjemte, att jag vore villig bevilja det af Herr Nordenfelt begärda anslag, om det vore troligt eller ens möjligt, att detsamma kunde förvänta någon framgång.

Friherre Sprengtporten: Jag har endast en gång varit i Carlskrona, och är sålunda föga bekant med de lokala förhållandena derstädes, hvarför jag icke bör ställa mitt omdöme, beträffande Carlskronas försvar och befästning, högre än deras, som länge varit på stället; men då jag betraktar denna fråga, i likhet med försvaret af inloppet till Stockholm, såsom en lifsfråga för vårt land, måste jag tillbakavisa den sorgliga tanken, att Carlskrona icke är lämplig till en sådan vapenplats, som motsvarar vårt sjöförsvars fordringar.

Må man derföre, då man tager i betraktande frågan om Carlskronas försvar, taga försvaret till ögonmärke, och icke se saken som en talare, hvilken fäste sig vid utvägarne att bortföra förräderna. Försvaret af Carlskrona från sjösidan bör efter mitt begrepp baseras icke blott på befästningar, utan på en samverkan af dessa med försänkningar, stängsellinier, blockskepp och minor; men detta blefve otillräckligt, om icke försvaret å landsidan äfven toges i betraktande. Det är sålunda en fråga, som det tillhör Sjöförsvars- och Landtförsvars-departementen att gemensamt handlägga, och som visserligen medför kostnader, men kanske mindre, än man föreställer sig. Genom försänkningar, såsom t. ex. vid Cronstadt, der hela det breda norra inloppet gjorts otillgängligt medelst försänkning af fartyg, koncentreras försvaret, och samma verkan kan man vänta här.

Då jag antager, att för närvarande intet vinnes genom att frångå Utskottets förslag i nu förevarande punkt, tillstyrker jag bifall till densamma, på samma gång jag förenar mig i den siste värde talarens mening, då han yrkat på en underdånig framställning till Kongl. Maj:t, på det denna fråga må blifva nöjaktigt utredd, hvilket jag icke betvivlar kommer att ske på ett fullt tillfredsställande sätt.

Herr Wallenberg: Under den allmänna diskussionen i går om fästningsfrågan, blef jag beskjuden från så många håll, både längskepps och tvärskepps, att man möjligen skulle tro, att jag blifvit skjuten i sank, men så är icke förhållandet; när jag insåg, att man icke kunde ingå i behandling af frågorna i detalj, uppsköt jag besvarandet af de mot mig rigtade anmärkningarne, och jag hoppas, att icke någon måtte hafva ansett min tystnad såsom ett medgifvande, att de uppgifter jag då lemnade voro felaktiga.

En ledamot, Grefve Hamilton, har hedrat min åsigt mycket, då han jemfört den med konung Carl XI:s, men jag hör ej till dem, som sätta auktoritetstro framför mitt omdöme, och måste derföre vidblifva den mening jag uttalat, att Carlskrona ej är i stånd att kunna försvaras och

ej heller utan ofantliga uppoffringar kan försättas i ett tillstånd, som ens närmar sig försvarbarhet, sedan monitorer uppkommit och krigskonsten i nyare tider så betydligt förändrats. Om än Carl XI fann Trossö såsom lämpligaste platsen för en örlogshamn, så är det obestriddigt, att förändrade förhållanden skulle gjort, att, om han lefvat i våra dagar, hade han kanske icke anlagt något stort etablissement der. Det är en stor skilnad mellan då och nu. Då var Sverige herre i Östersjön och hade der en stor flotta, nu har den det icke. Då var Östersjön omgifvet af sinå magter, nu deremot af stormagter. Om man sätter en sådan blind auktoritetstro till hvad store män gjort, så vore enda utvägen helt enkelt att intaga den mest konservativa hållning, och hvart skulle vi då komma?

En talare har ordat om blockskepp, och det förutsättes, att man skulle hafva fartyg, för att dermed försvara åtskilliga af inloppen till Carlskrona. Jag står fast vid uppgiften att 4 af dessa inlopp kunna befaras af monitorer, och lyckligtvis har icke Chefen för Sjöförsvarsdepartementet nämnt något om dessa inlopp; hade han om dem haft en sådan uppgift, som en annan värd talare, så hade jag nödgats bedja honom låta rätta de officiella sjökorten öfver dessa farvatten. I sammanhang härmed vill jag nämna, att endast vid två af dem äro uppförda skansar, som äro bestyckade, men hvad hindrar då fienden att inlöpa genom de andra, om der ej ligga monitorer, som kunna försvara dem. Min granne till höger har visserligen yttrat, att dessa inlopp ej voro kända af allmänheten, men detta lugnar mig föga, ty den fiende, som skulle begagna dem, skaffar sig nog tillförlitlig kännedom om dem. En ledamot af denna Kammare, som noga känner förhållandena på platsen, sade, att man skulle kunna hålla Carlskrona, om det befästades, i några dagar; visserligen fordrades för befästningarne en garnison, som skulle utgöra en betydlig del af vår armé, men den skulle ej behöfva under ett krig vara förlagd der för beständigt. Tror man då, att det vore nog att hålla denna hamn några dagar, eller att man kan göra en öfverenskommelse med fienden, att han skall passa på och anfälla just då garnisonen finnes uti fästningen. Man har sagt, att fullbordande af de redan påbörjade befästningarne och anläggning af ett verk vid Hvita Krog skulle kosta en bagatell — endast 900,000 R:dr, men man har ej nämnt den siffrå, till hvilken anläggningen af befästningar vid de nu oförsvarade inloppen skulle uppgå; tages den med i beräkningen, går kostnaden säkert upp till flera millioner. Det torde derföre vara bättre, att, innan man beviljar några anslag till dessa befästningar, en undersökning företages af fullt opartiske och sakkunnige personer, så att man må komma till klarhet om både hvilka offer, som krävas för deras fullbordande, och ändamålsenligheten utaf dem.

I går bragtes på tal hvad som blifvit gjort under de sista åren i afseende å vissa batterier vid Kungsholmen. Det, som i afseende derå anmärktes, bortförklarades och sades icke utgöra någon anledning till klander emot vederbörande. Den, som förde deras försvar, sade, att byggnadsplanen fastställdes af Kongl. Maj:t år 1863, i ändamål att dessa batterier skulle kunna byggas färdiga till 1864, och detta yttrades dessutom icke blott med sedvanlig vördnad för allt, hvad Kongl. Maj:t fastställt —

hvilken vördnad jag visserligen delar — utan äfven med den åsigt, att hvad Kongl. Maj:t fastställt skall göras, hände hvad som hända vill. Denna öfvertygelse delar jag icke, och jag skall visa, att det äfven finnas andra, som ej dela den. Hvem är Kongl. Maj:t i detta fall? Jo, Krigsförvaltningen, ej Konungen i egen person, ty han kan ej ingå i bedömande af dylika detaljer. Om byggnadsplanen för dessa batterier fastställdes 1863, så förekommer i afseende å detta företag åtskilliga ganska kuriösa omständigheter, när man i kronologisk ordning tager händelserna i betraktande. Slaget vid Hampton Roads, der monitorn första gången uppträdde, stod den 7 April 1862, och redan då började litet hvar fundera på, om icke en ny faktor vid sjökrigen kommit med i räkningen. Under åren 1863 och 1864 förekommo många och långa strider mellan monitorer och befästningarna vid Charleston, och man hade kommit till den åsigt, att mindre än 8-tums pansar icke gaf tillräckligt skydd. Under dessa strider hade det funnits monitorer, som träffats af tre- till fyrahundra kulor, men icke någon hade blifvit skjuten i sank. En hade visserligen sjunkit, men den var ett pansarbatteri, byggd icke efter monitorsystemet, utan efter en annan metod. 1863 beställdes vår första monitor, John Ericsson. Då åtminstone borde väl tanken vara fästad på monitorernas betydelse, och man kunde väl ej tro, att vi ensamme skulle få behålla denna cert af fartyg, utan man borde antaga, att äfven andra länder skulle komma att anskaffa sådana. 1865 beställdes embrasurer och pansar till dessa batterier, och de beställdes efter kanoner, som uppgåfvos till 6,81 tums diameter, eller med andra ord 150-pundingar, hvilka bevisligen aldrig skulle kunna genomskjuta pansarbeklädnaden af en monitor. Om dylika kanoner kommit dit, hade verkan af deras eld varit ungefär densamma, som om man kastat ärtor på en monitor, och dessa fartyg hade tryggt kunnat i trots deraf passera stora inloppet till Carlskrona, men dessa kanoner kommo aldrig dit, ty de sprängskjötos. På grund af ett misslyckadt experiment, beställdes alltså så små embrasurer, att deri icke kunde användas de enda kanoner, som visat sig ega tillräcklig kraft för att användas mot monitorer, nemligen 350-pundiga refflade eller 450-pundiga slätborrade. Embrasurerna hålla nemligen endast 13 decimaltum, då mynningen af den sednare kanonen i yttre diameter håller 17 decimaltum. När nu planen för dessa batterier blifvit fastställd af Kongl. Maj:t, inträffade ett ganska kuriöst förhållande. Det kom nemligen en ordres, jag minns ej från hvem, men vi kunna kanske derom få upplysning af Herr Sjöministern, att batterierna, som äro timrade för att sedermera kunna pansarbeklädas, skulle nedhuggas så, att de kanoner, som skulle sättas dit, icke numera få rum der. Jag vet icke, men det förefaller mig som om, då Kongl. Maj:t fastställer en fästningsplan, det borde ske med samma ordentlighet, som då fråga är om en skeppsbyggnadsplan, så att planritningen förses med Hans höga namnteckning, då det icke kan inträffa, att den förändras. 1866 på hösten anmälde batterierna färdiga till bestyckning. Då hade man icke vid byggnaden af dessa batterier tagit hänsyn till några förändrade förhållanden; man hade endast sett på ritningarna och byggt derefter. När de nu skulle bestyckas, svarades af den myndighet, som erhöll uppdrag dertill, *vi kunna icke för bestyckningen uppgöra någon plan, som svarar mot ändamålet*, och man upplyser, att det, an-

gående planen för dessa batterier, icke varit någon kommunikation mellan Fortifikations-departementet och de vederbörande, som enligt Kongl. Brefvet af 1851 skola för fästningarnes bestyckning ansvara! Det är sorgligt, att se så föga samverkan mellan dessa myndigheter. Våra resurser äro små nog för att man bör hushålla med dem. Hvad är orsaken till denna brist på samverkan? Är det liknöjdhet, eller är hvar och en af dessa myndigheter alltför mån om sin egen stolthet och ofelbarhet, för att kunna nedlåta sig till att rådgöra med den andra? Mig synes detta förhållande påkalla en noggrann undersökning, och jag anser, att, innan den försiggått, det icke är skäl att bevilja några anslag, helst som man ännu eger tillräckliga tillgångar för att under detta år fortsätta de arbeten, som äro påbörjade.

Det är under sådana förhållanden, och då jag är af den öfvertygelse, att, hvad Carlskrona beträffar, det vore oklokt, att för närvarande, och intilldess vi fått en klar plan öfver hela anläggningen, bevilja några anslag dertill, som jag anhåller om afslag å Utskottets framställning i denna punkt. Skulle det befinnas nödigt att fortsätta dessa arbeten, utgör ett afslag å Utskottets framställning icke något hinder därför, enär medel finnas att fortsätta byggnaderna i år och den önskliga undersökningen kan verkställas samt de begärda upplysningarne ligga till hands, när Riksdagen nästa gång sammanträder, och då den äfven genast kan komma i tillfälle att bevilja de summor, som kunna vara nödiga.

Grefve Wachtmeister, Hans: Till en början anhåller jag att få tillkännagifva, att jag icke, såsom Herr Nordenfelt, vågar yrka beviljande af det anslag, som Kongl. Maj:t begärt till dessa fästningsbyggnader. Hvad som närmast föranledt mig att begära ordet i denna fråga, är det underkännande af vigten utaf Carlskrona såsom befastad ort, som ligger till grund för Utskottets förslag, och som äfven blifvit uttaladt af Herr Wallenberg. Hans yttrande gick nämligen ut derpå, att det låg alltför liten vikt numera på denna hamn, för att den skulle vara värd att derpå offra de summor, som fordrades för dess försvar. Jag medgifver, att den materiel, hvaraf vår flotta för närvarande består, icke är särdeles dyrbar, men vi hafva ännu icke öfvergifvit tanken på att vara en sjömagt, och man torde då ej heller böra öfvergifva tanken på Carlskronas försvar; vigten af att hafva en försvarad hamn, der våra fartyg i händelse af behof skola kunna inlöpa, är alltför mycket i ögonen fallande, för att jag derpå skall spilla några ord.

Man har vidare fasthållit dervid, att Carlskrona skall vara omöjligt att försvara, och talat om sex inlopp, genom hvilka krigsfartyg skulle kunna framtränga dit. Det östligaste af dessa inlopp är så grundt, att icke någon af de ångbåtar, som numera underhålla förbindelsen mellan Stockholm och Carlskrona, kan passera det. Fordom begagnades det endast af det lilla Skandia — ett ångfartyg om endast 70 hästkrafter — men sedan denna båt numera upphört att gå, finnes ingen annan ångbåt, som begagnar denna passage — ett förhållande, hvilket för Herr Wallenberg såsom stor ångbåtsredare icke kan vara obekant. Hvad de andra inloppen beträffar, äro de alla försänkta, utom stora inloppet vid Kungsholmen och vestra inloppet vid Hästholmen, vid hvilka man anlagt

befästningar. Det enda inlopp, som kan vara farligt, är Djupa Sund, hvari man anbringat försänkningar, men ännu lemnat en rädda öppen. Bollö Sund är genom försänkning fullkomligt stängdt. Således återstå endast inloppen förbi Kungsholmen och Ilästholmen, och det torde icke vara omöjligt försvara dem, om stängsellinier och pansarbatterier anbringas vid dem, hvartill väl icke bör erfordras så stora kostnader; dock medger jag, att, om de anläggas på samma sätt som de af Herr Wallenberg omtalade pansarbatterierna, torde de ej medföra stort gagn, och jag delar lifligt de bekymmer, han i detta afseende uttalat.

Man har vidare uttalat stor farhåga för svårigheten att försvara Carlskrona för anfall från landsidan. För min del tror jag likväl, att få ställen äro så lätta att försvara som Carlskrona från landsidan. Staden ligger nemligen på en ö i hafvet, och är genom broar af tillsammans 2,000 alnars längd förbunden med Wämmö, en halfö, som medelst ett smalt sund vid Hvita Krog är skiljdt från fasta landet. Detta pass, som är beläget mera än $\frac{1}{4}$ mil från Carlskrona, är till följd af belägenheten en särdeles stark och lätt försvarad position. En Fransysk öfverste. numera general Brincourt, som för några år sedan besökte stället, yttrade, då han besett detta pass, att han ville åtaga sig med en bataljon zouaver försvara det emot en hel armé.

Då jag således, så länge vi skola fortfara att vara en sjömagt, icke vill frångå hvarken min åsigt om Carlskronas vigt eller tanken på möjligheten att försvara det, hoppas jag, att Kammaren måtte bevilja det af Utskottet i denna punkt tillstyrkta anslag. Utskottet har i denna fråga utgått från den synpunkt, att, med afseende å åtskilliga förhållanden, det af Kongl. Maj:t begärda anslag kunde och borde nedsättas, och endast så mycket beviljas, som fordrades för att förskaffa tillfälle till arbete åt der befintliga arbetsstyrka. Jag vill äfven fästa uppmärksamheten derpå, att man under de sednare åren till Carlskrona förlagt ett arbetskompani, och att således genom dessa anslag bereddtes tillfälle till arbete åt detta kompani, hvars underhåll annars kommer att med en ganska betydlig summa utgå af Statsverket, fastän under annan Hufvudtitel. Jag anhåller således om bifall till Utskottets förslag i denna och nästföljande punkt, men kommer, i afseende å den underdåniga skrifvelsen, att förena mig med Grefve af Ugglas uti det yrkande, han i sin reservation framställt.

Grefve von Platen: Att många fördelar vore en följd af Carlskronas befästande, torde inses af de fleste, och jag upprepar hvad jag i går sade, att det är af vigt, icke endast för Carlskrona, såsom stad, och för flottan, utan vida mera för landet i sin helhet. Å andra sidan kan man icke neka, att med rätta många tvifvel kunna uppstå om möjligheten att åstadkomma dessa befästningar utan uppoffring af mycket penningar och arbete, att fara vore, att det icke skulle löna mödan och att nyttan deraf icke vore i öfverensstämmelse med kostnaderna. Den ena eller andra åsigten må nu hafva öfvervägande skäl för sig; försvarare för båda hafva uppträdt, ej allenast på detta rum utan äfven inom den förra Representationen. Det torde likväl icke vara lämpligt för mig att här ingå i någon diskussion om hvilken, som bör ega företrädet, då jag i detta speciela fall icke eger nog stor sakkännedom för

att kunna på stående fot besvara de invändningar, som möjligen skulle kunna göras.

Då nu emellertid icke allenast Utskottet begärt, utan äfven alla de, som hittills yttrat sig, förenat sig i den åsigt, att en närmare utredning af förhållandet är nyttig och nödig, synes mig, som om det äfven vore lämpligast, att, tills den skett, uppskjuta de närmare öfverläggningarne om hvad, som i detta hänseende bör göras. Äfven jag tillstyrker en sådan utredning, och om den skrifvelse Utskottet föreslagit icke af Riksdagen beslutas, skulle jag i allt fall af min pligt såsom rådgifvare finna mig manad att hos Kongl. Maj:t begära densamma. I sammanhang med denna undersökning torde äfven utredning af kostnadsbeloppen böra ske, och när den blifvit gjord, torde tiden vara inne för Representationen att bestämma, huruvida den vill åtaga sig de anslag, som för ändamålet erfordras. Jag vill derföre icke för närvarande ingå i frågans alla detaljer. Kongl. Maj:ts åsigt i frågan måste genom den i ämnet afgifna Propositionen vara tillräckligt ådagalagd.

Det återstår då att tillse hvad, som för närvarande är att göra, vare sig genom bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, eller bifall till Utskottets förslag, eller (som äfven blifvit yrkadt) genom afslag på allt hvad, som i detta hänseende blifvit begärdt. Jag erkänner, att de summor, som Kongl. Maj:t begärt, äro så lågt tilltagna, att ett ytterligare förminskande af dem skulle göra åtminstone mig mycket tvehågsen, huruvida, om det berodde på mig, jag skulle tillstyrka deras användande till fortsättning af dessa befästningsarbeten, då denna Kammare icke velat bevilja anslagen i klump, utan bestämt dem för den ena eller andra underordnade detaljen. Hade de deremot blifvit beviljade i klump, skulle jag ansett, att de kunde med fördel användas, om icke på det ena stället så på det andra.

Hvad beslut, som än må fattas i frågan om det större anslaget för den påbörjade skansen å Hästholmen, tror jag det likväl vara af vigt, att fortsätta de försänkingsarbeten, som påbörjats i några af inloppen. Jag har mera än en gång förr förgäfvets sökt fästa Representationens uppmärksamhet på nödvändigheten af att icke försumma dessa arbeten, dels med afseende på deras stora vigt, men äfven derföre, att dessa arbeten, ehuru de kunna verkställas med en ringa arbetsstyrka och således icke fordra några stora arbetskommendingar, likväl kräfvat en ganska lång tid. När man ser den stora mängd af stenar, som finnes på de kringliggande öarne, grämer det mig, att man icke påbörjat dessa försänkingsarbeten för 30 eller 40 år sedan, ty då är jag viss, att de flesta af de sund, som man ansett bort stängas, redan hade varit fyllda. Det är visserligen sannt, att sådana arbeten blifvit gjorda i några af inloppen, men jag befarar, att det sätt, hvarpå man gått tillväga dervid, icke varit riktigt, och att, om en fiende får några dygn på sig, han har lätt att undanrödja dessa hinder, emedan till dessa försänkningar för det mesta användts ganska små och spröda stenar, så att till och med det visat sig, att isgång haft inflytande på försänkningarne. Men, som sagdt, af alla dessa skäl anser jag, att, ehvad Carlskrona skall befästas eller icke, det är af vigt att fortsätta dessa försänkingsarbeten, och vill man på detta sätt använda de medel, Ut-

skottet anvisat, tror jag, att de kunna vara af nytta; skola de åter fördelas på flera särskilda arbeten, torde de ej vara till mycket gagn.

Det är gifvet, att, om farleden skall stängas på ena eller andra sättet, der måste användas icke allenast ett slag af försvar, utan man måste använda både fast och flytande försvar: befästningar, stängsel-linier, minor och försänkningar. Redan för länge sedan har af Chefen för Fortifikationen framställts nödvändigheten att förminska bredden af det stora södra inloppet genom försänkningar, som skulle minska sundets bredd från 4,000 till 1,000 alnar. Äfven detta är ett arbete, som kan göras under tiden, men så är icke förhållandet med fästningsbyggnaderna, hvilka måste fortsättas och fullbordas, om de ej skola vara till skada, eller, om de lemnas halffärdiga, förfalla.

En talare i min närhet har yttrat, att de torn, som nyligen blifvit anlagda för försvaret af den inre redden, skulle vara för svaga att bära de kanoner, som numera äro afsedda för försvaret. Jag tror, att jag ej misstager mig om syftet af anmärkningen; men jag anser, att detta förhållande innebär snarare en anklagelse mot de förändringar i artilleriet, som skett på sednare tider, än emot konstruktören. Ett af dessa torn är visserligen afslutadt, men båda påbörjades före denna stora förändring i artilleriväsendet, och innan man hade en aning om det slag af groft artilleri, som numera användes. Jag har varit angelägen att nämna detta, emedan chefen för dessa arbeten haft så stora svårigheter att kämpa emot, att jag anser det vara oberättigadt, att emot honom rigta någon beskyllning i detta afseende.

Med anledning af de olika uppgifter, som under gårdagens sammankomst lemnades, angående inloppen till Carlskrona, har jag förskaffat mig och håller i min hand en uppgift derom. Den är lemnad af Sjökartekontoret, och torde således kunna anses såsom fullt tillförlitlig. Den upplyser, att det finnes 7 inlopp till Carlskrona med 10 fots vatten eller mera, samt ett der man icke med säkerhet kan räkna på mera än 7 fots vatten. Af de förstnämnda äro försänkningar gjorda i tvänne, men ingalunda på det sätt, att de för närvarande kunna hindra en fiende att passera. Dessutom är det ett utaf dem — namnen är det obehöfligt att på detta rum uttala, men jag är beredd att enskildt nämna dem för hvar och en af Kammarens ledamöter, som derom önskar erhålla kännedom — som har 18 fots vatten, men på hvilket man ej kommit att tänka för dess närhet till befästningarne, och för hvilket försvaret icke är beräknadt, hvarken med afseende å murarnes styrka eller bestyckning. Jag har ansett mig skyldig att nämna detta, på det man icke skall upptaga tiden med gagnlösa afhandlingar om dessa inlopp, men har för närvarande icke mera att tillägga.

Friherre Hamilton, Hugo: Efter det anförande Herr Chefen för Sjöförsvars-departementet nyss behagade afgifva, och då med högst få undantag hittills endast män af facket deltagit i denna diskussion, kan det med fullt skäl af Kammaren anses förmätet, om äfven en, för allt hvad som hörer till krigareyrket så främmande person, som jag, säger sin mening i ämnet. Det är dock hvarje representants pligt, att söka att stadga sin öfvertygelse i hvarje fråga af vigt, och att öppet

uttala densamma, då det, åtminstone efter hans förmenande, möjligen kan lända till något gagn.

Jag torde då först med några ord få bemöta hvad som här blifvit yttradt om det för vårt land oundgängliga behovet af att göra Carlskrona hamn tryggad för fientliga anfall, såsom en för hela vårt lands försvar ytterst vigtig punkt. En af oss alla högt aktad talare, Herr Friherre Sprengporten, har med en fosterländsk värma, för hvilken jag bugar mig, till och med förklarad detta vara en *lifsfråga*, ej blott för vårt försvar, utan ock för *hela vårt land*. Alla hafva derjemte förenat sig om, att denna hamn numera måste förses med fästningsverk af den starka beskaffenhet, att de må kunna stå emot äfven den sednaste tidens fruktansvärda anfallsvapen, då den under ett sjökrig utgör den enda tillflyktsort inom Rikets södra del, som står vår dyra handelsflotta och äfven våra krigsfartyg till buds. Likaså är den af stor vikt, såsom en emot fiendens anfall säker hamn för de magters flottor, med hvilka vi äro allierade.

Min tro är deremot, dels att Carlskronas hamn, betraktad som en hufvudstation för vårt eget sjöförsvar, numera förlorat sin egentliga betydelse, och att denna åsigt kommer att göra sig alltmera gällande. Carl den XI:tes jättetanke, att ifrån denna punkt beherska Östersjön, som hans store fader i det aldra närmaste förvandlat till en Svensk insjö, åtminstone för en kort tid, var då lika naturlig som storartad. Nu hafva deremot förhållandena gestaltat sig mycket olika emot då. Vårt nyare sjöförsvarssystem, som äfven jag sökt i min ringa mån förorda vid föregående tillfällen, går, om jag förmått rätt uppfatta det, och med undantag för några få ångkorvetter m. m., ut på att medelst monitorer och ångkanonslupar försvara våra skär och våra viktigaste inlopp från hafssidan, de vid Stockholm och Göteborg. Då nu Carlskronas redd, utom några få redan nu, om ock ofullständigt, befästade holmar, ligger långt ifrån våra egentliga, s. k. *skär*, så synes denna hamn, enligt min tanke, ej längre passa in i detta system, utan på sin höjd vara lämpligt såsom hamn för ofvannämnda, för längre resor afsedda krigsfartyg.

Att den deremot alltid måste förblifva behöflig såsom en tillflyktsort under krig för våra handelsfartyg, är en sanning, som ingen kan bestrida, men sväriligen lär en fiendtlig flotta utsätta sig för faran, kostnaden och tidsförlusten af en verklig belägring af denna hamn, endast för att taga några få sådana fartyg, som der löpt in. Såsom mindre djupgående och äfven närmare bekanta med våra farvatten närmast kusterna, skall det också sannolikt blifva för dem lätt nog, att vid läghgt tillfälle åter lemna denna räddningshamn, för att söka skydd bakom Öland och de öfriga skären, och då har fienden ej längre något intresse i att af denna orsak anfalla Carlskrona.

Hvad åter denna hamns betydelse under ett allvarsamt krig mellan de egentliga stora sjömagterna angår, då man anser, att den skulle vara nödig att hafva som en slags hufvudstation i Östersjön för de magters flottor, hvilka vi sedan 1855 års traktat anse som med oss allierade, så kan detta ej heller förnekas, ehuru det förva kriget visat oss, att en annan punkt i Östersjön af dem med förkärlek dertill begagnats. I alla fall är det ett nytt *verldskrig*, hvarom då vore fråga, och jag måste då öppet bekänna, att jag för min del har svårt att tro

på, att ett sådant står så nära för dörren, att ej i och för den sakens skull ett uppskof till ett annat år med Carlskronas fästningsverks förstärkande, skulle kunna, utan någon verklig våda, medgifvas.

Uttalandet af denna min tro kan också med skäl anses vara något djerft efter den förklaring, rörande våra politiska förhållanden, som vi nyligen här afhört, helst det måste erkännas, att en eller annan *mellanmening* i densamma väl kan tydas på ett helt annat sätt. Då jag likväl en gång sagt det, är det också min skyldighet, att i största korthet framlägga de skäl, hvarpå jag stöder denna min tro. Misstager jag mig dervid, så måtte detta ursäktas.

Hvad då först vår granne i öster angår, hvars utvidgningsbegär en annan värd talare för oss skildrat i fasaväckande taflor, så är denne granne för närvarande och tillsvidare upptagen af det inre storartade civilisationsarbete, hvars början den nu regerande kejsaren med så mycken ädel kraft genomfört, men som ej derföre är på långt när fullbordadt. Att deribland de lifegnes emancipation inverkat störande på detta lands finansiella ställning och derigenom också i viss mån försvagat dess anfallskraft, är nog samt bekant. Derjemte har, sedan eröfringen af Kaukasus blifvit fulländad, Ryssland nu återupptagit sin gamla, aldrig helt och hållet ur sigte lemnade plan, att lägga hela Högsien under sitt välde, och på samma gång bemäktiga sig den stora inre handelsvägen genom detta omätliga land, samt en högst betydlig afsättningsort för sina egna fabriksalster. Härpå skall man kunna svara, att till det krig, som nu på allvar pågår i Bokhara, ej erfordras mer än en högst obetydlig del af den Ryska hären, och detta är en sanning, men derjemte måste en större reserv vara echellonerad ända ifrån Orenburg, och arméförråder af alla slag med stor svårighet transporteras till dessa aflägsna trakter. Hvad mera är, detta krig förer Ryssland till närheten af den Indo-Britiska gränsen, som blott är belägen på ett afstånd af omkring femtio mil från Bokhara, och der *måste* således förr eller sednare en sammanstötning mellan dessa båda mäktiga folk inträffa. En sådan eventualitet kan och måste visserligen då föra till ett världskrig, som äfven kan sträcka sig till våra haf och kuster, men *ännu* äro vi ej der. Medgifvas måste dock, synes mig, att under dylika omständigheter Rysslands eget *intresse* fordrar, att *nu och tillsvidare* undvika alla förvecklingar på dess Europeiska gräns, och detta är också hvad dess regering upprepade gånger förklarar.

Preussen har nog att göra för en närmare framtid, att med sig införlifva de betydliga *annexeringar*, det i fjolåret lyckades göra. Dessutom kan det aldrig hafva något intresse i att bidraga dertill, att nycklarne till Östersjön falla i en annan stormagts händer; snarare måste det anse sina Skandinaviska stam- och trosförvandter såsom sina naturliga allierade. Ett större krig skulle i öfrigt under dess nuvarande ställning helt säkert falla det oläghgt, så att vår neutralitet ej heller från detta håll löper någon fara.

Våra s. k. allierade åter, hvilka man antager vara de, som skulle föra det befarade stora sjökriget mot Ryssland och som då skulle behöfva begagna sig af Carlskronas hamn, äro *äfven* på annat sätt så upptagne, att de troligen ej sjelfmant skola börja ett så vidtutseende företag. Frankrike behöfver nemligen hemta sig efter de uppoffringar,

dess sednare krig och mindre lyckade expeditioner medfört. Dessutom pågår äfven der en politisk omgestaltning, under hvilken det önskar att vara i ro, åtminstone om man får döma efter pressens språk i detta fall. Englands styrande ministrar, såväl de förra som de nuvarande, hafva sjelfve förklarat sig vilja afhålla sig från *all* inblandning i Europas politiska förhållanden, så länge dess egna viktigare intressen ej hotas. Slutligen äro Norra Amerikas fristater fullt sysselsatta med sin inre reorganisation och med betalandet af sin statsskuld.

Efter min oförgripliga mening synes således — jag vågar upprepa detta — någon utsigt till ett snart förestående större *sjökrig* ej för närvarande vara för handen och kunna vi då i allt lugn behandla den fråga, som nu sysselsätter oss.

Då äfven Herr Departements-chefen sjelf medgifvit, att brister finnas i de hittills verkställda befästningsarbetena i Carlskrona, och då han derjemte förklarat, att det anslag dertill, som Stats-Utskottet föreslagit, är så ringa, att han ej rätt vet, hvartill det skulle kunna med fördel användas, så synes det, som om det vore så godt att *afslå* äfven detta anslag och för i år inställa *allt* arbete på ifrågavarande fästningsverk, samt att i stället förena oss om den underdåniga hemställan hos Kongl. Maj:t om en fullständig utredning i ämnet, som Utskottet i en senare punkt föreslagit.

Det finnes äfven ett annat skäl för ett dylikt afslag, som efter min förmening också förtjenar *någon* uppmärksamhet. Denna Kammare har nemligen i en och annan punkt för sin del beviljat större anslag än den Andra Kammaren, och deribland 500,000 R:dr till gevär, och 106,000 R:dr till olika befästningsarbeten. Om dessa båda summor åtminstone kommer således mer än sannolikt en gemensam omröstning att blifva af nöden, och det vore väl då ej så alldeles ur vägen att hafva något att bjuda den Andra Kammaren i utbyte emot dess bifall dertill, och då kunde det belopp, som nu ej af oss beviljas, vara att tillgå.

Herr Departements-chefen har för sin del ansett, att ett anslag åtminstone nu borde lemnas till nedläggande af stängsellinier i vissa inlopp till Carlskrona. Då han likväl på samma gång behagat nämna, att detta ej kan medföra någon större kostnad, att sten dertill finnes i närheten m. m., och då en annan talare påmint om, att medel dertill finnas i reserv, så kunde ej heller denna punkt nu böra bifallas.

På alla dessa skäl anhåller jag vördsamt hos Herr Talmannen om proposition på afslag å Utskottets Betänkande i nu föredragna punkt.

Friherre Sprengtporten: Om diskussionen icke leder till annat resultat än att undanrödja det sorgliga intryck, som man ej kan annat än erfara, då man läser Utskottets Betänkande i frågan och de dervid fogade reservationer, anser jag dessa ögonblick ingalunda vara onyttigt förspilda.

Jag har begärt ordet, för att upptaga några under öfverläggningen fällda yttranden, vid hvilka en erinran synes mig väl kunna göras. Den siste talaren tyckte, att jag gick för långt i min fosterländska ifver, då jag betraktade Carlskronas bibehållande såsom fästning som en lifsfråga för landet. Men han har dock sjelf åberopat två skäl, som bevisa, att äfven han anser Carlskrona såsom en oundgänglig position. Jag vill til-

lägga tvänne andra, och dessa äro, att en flotta — och vi hafva dock en sådan, om ock liten, men som kan tillväxa — icke kan uppläggas annorstädes, om den skall vara skyddad mot oföretsedda anfall, än i en befastad hamn, och vi ega ingen annan än Carlskrona; och dernäst, att, om Carlskrona öfvergifves, vi i hela södra Sverige icke ega någon fast punkt.

En talare har anmärkt, att, om Carlskrona skulle befastas till lands, skulle i dessa verk behövas en garnison så stor, att en betydlig del af vår armé der komme att qvarhållas. Jag måste bestrida denna anmärknings rigtighet. Det är tydligt, att försvaret af Carlskrona måste i mer eller mindre mån stå i samband med operationer från landsidan, men icke bör man tänka sig, att detta försvar behöfver bero af garnisonen allenast. Hvad styrka, som befästningslistan angifver eller kommer att angifva, då befästningsplanen blir definitivt antagen, känner jag icke; men redan den omständigheten, att för verket åt landsidan ej fordras större anslag än 900,000 R:dr, utvisar att det icke är beräknadt för en synnerligen stor garnison.

Efter hvad Chefen för Sjöförsvars-departementet och andra talare yttrat, rörande behofvet af försänkningarnes fortsättning, är det icke mycket att tillägga. Jag beder eder dock, Mine Herrar! besinna, hvilken tanke der ligger i ett afslag på hvad Utskottet tillstyrkt. Det vore dock väl, att man i denna fråga icke måtte visa någon slapp likgiltighet, utan att man genom beviljande af anslaget visade sig inse vigten och nödvändigheten af befästningsarbetets fortsättande, samtidigt med det man begärde den ifrågasatta undersökningen. Hvad form denna skrifvelse erhåller är mig likgiltigt, då jag gör mig förvissad derom, att den plan, Kongl. Maj:t behagar antaga, kommer att stödja sig på en beräkning af alla slags eventualiteter och på en inbördes samverkan af alla de olika krafter, som kunna tagas i anspråk. Jag får derföre fortfarande yrka på bifall till Utskottets förslag.

Grefve Hamilton, Henning: Ett gammalt ordspråk säger, att det är bättre att vara dum än envis. Jag har ställt mig detsamma till efterrättelse, och sedan mitt förslag i går blifvit underkändt, varit tyst under större delen af den långa diskussionen om anslagen till de särskilda fästningsverken. Jag ämnar äfven nu följa samma regel och således ej till besvarande upptaga de anmärkningar, som rigtats mot det anförande jag straxt i början af sagda diskussion hade. Blott några ord i förbigående vill jag, i afseende på dessa anmärkningar, yttra. En talare har nemligen förevitat mig min auktoritetstro. Jag får dervid erinra, att det finnes vissa frågor, som äro till sin natur föga eller intet föränderliga, utan blifvit hufvudsakligen desamma under långa tidens skiften. Det synes mig vara klokt, att i spetsen för anföranden i dylika frågor ställa yttranden eller åtgärder af personer, som ega ett obestriddt, stort anseende, och jag äberopade derföre Carl XI:s åsigt om vigten af Carlskrona och dess betydelse för landets försvar, begagnande detta såsom en retorisk form, utan afsigt att imponera på deras öfvertygelse, hvilka med större förtroende omfatta en nyare auktoritet, än den af mig anförda.

Hvad sjelfva saken angår, hafva vi nyligen hört omförmålas, hvilket ringa sammanhang der finnes i dithörande frågor mellan Landt-försvars- och Sjöförsvars-departementenas åtgöranden. Oaktadt anslagen för Carlskronas bestyckning utgå från Förvaltningen af Sjöärendena, har Chefen för Sjöförsvars-departementet här yttrat, att, ehuru kanoner för ändamålet blifvit fastställda, tillverkade, kasserade, och annan konstruktion antagen, nämnda Förvaltning derom icke erhållit någon underrättelse. Äfven hafva vi hört, att de uppgifter, angående beskaffenheten af inloppen till Carlskrona, som jag lemnade i går, och hvilka jag erhållit från Ingeniör-korpsen, icke öfverensstämna med dem, som Chefen för Sjöförsvars-departementet lemnat. Hvilka som äro rigtiga eller origtiga, vet jag icke. Möjligen kunna olikheterna förklaras deraf, att de sjökartor, som, förmodar jag, ligga till grund för bemålde Chefs uppgifter, äro uppgjorda förr eller senare än de undersökningar, på hvilka Ingeniör-korpsens uppgifter i berörda hänseende grunda sig, blifvit verkställda, hvilket dock jag lemna derhän. Det vissa är, att den ena auktoriteten icke känner djupet af inloppen till Carlskrona. Då vi vidare af en Kronans Minister fått höra, att de i farvattnen kring Carlskrona befintliga försänkningar äro odugliga, och på intet sätt motsvara sitt ändamål, så kan jag icke underlåta att uttala min förundran deröfver, att en dylik anklagelse mot Ingeniör-korpsen blifvit framställd här i Kammaren, och att icke Regeringen sört för försänkingsarbetenas förbättrande, eller funnit en annan och kraftigare utväg att gifva sitt missnöje tillkänna. Under sådana omständigheter afslår jag, för min del, alla vidare anslag i ifrågavarande hänseende. En talare, som nyss yttrat sig, bad oss besinna, hvilken tanke der ligger i ett afslag. Jag ber derföre att få förklara, att den tanke, som ligger i mitt afslag, är misstroende till den del af Statsförvaltningen, som för lithörande frågor har ansvaret.

Många ledamöter yttrade härtill bifall.

Grefve af Ugglas: På mig har Chefens för Sjöförsvars-departementet yttrande gjort ett sorgligt intryck, emedan det, så vidt jag fattat detsamma, utvisar, att han ej insett vigten för landet af Carlskrona såsom befästning, utan synes mig hafva bedömt befästningarne der endast ur synpunkten af det försvar de skulle kunna lemna flotan. Han har nemligen väl icke bestämdt bestridt de internationela fördelar jag ansett oss kunna hafva, i fall Carlskrona befästades, men då han i sitt anförande ej lagt någon vikt vid dem, kan jag icke heller tro, att han vid dem fästat något synnerligt afseende. Jag skulle häraf nästan kunnat blifva tveksam om mina åsigtter i detta hänseende äro rigtiga, men jag vill dock ej gerna lemna dem, åtminstone förrän de blifvit klart och öfvertygande vederlagda.

Samme talare har jemväl sagt, att det syntes honom som om först, efter det den nu begärda undersökningen blifvit verkställd, det vore tid att bestämman, huru stor kostnad man ville använda på dessa fästningsarbeten, och att det anslag, Stats-Utskottet nu tillstyrkt, vore så ringa, att tvifvel vore om det vore till någon nytta. I ett afseende har han dock ansett anslaget kunna vara gagneligt, nemligen för att man dermed kunde fort-

sätta försänkingsarbetena i farvattnen kring Carlskrona, men tillika har han uppgifvit, att de hittills verkställda försänkningarne äro så illa utförda, att han vore mycket tveksam, om de motsvarade sitt ändamål. Under sådana förhållanden måste jag, så mycket det än kostar på mig, och ehuru det kan tydas såsom en tanke, att jag vill uppoffra de vid Carlskrona redan gjorda befästningarna, dock yrka på afslag på hvad Utskottet tillstyrkt; men kan dock ej underlåta att förklara, att det hade varit önskligt, om de åsigter, som nu synas i denna sak vara hos Regeringen rådande, hade gjort sig gällande, innan Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet afläts.

Herr Nordenfelt: Jag hoppas, att Kammarern ursäktar mig att jag för andra gången uppträder i samma fråga, men det är ock första gången detta inträffat under Riksdagen; och ehuru jag erkänner rättigheten af den återopade satsen, att det är bättre att vara dum än envis, måste jag dock yttra några ord med anledning af de anmärkningar, som mot mitt första anförande blifvit gjorda. Till en början får jag hembära min tacksamhet mot den ärade ledamoten från Södermanland för den förklaring han gifvit åt mitt yttrande rörande den garnison, som kunde behövas för försvaret af de ifrågasatta yttre fästningslinierna till Carlskrona. Ehuruväl jag måhända ej uttalade det, förmenade jag, och tror fortfarande, att den icke behöfde vara synnerligen stor, utan att omkring 1000 man kunde för ändamålet vara tillräckliga. Jag föreställer mig nemligen, att, om en belägning af Carlskrona ifrågakomme, skulle en fiende, som ville landstiga, hafva till en början den stora garnisonen i Carlskrona emot sig, och om han äfven lyckades öfverväldiga den, hafva bakom sig, utom hela den fiendtliga befolkningen, ett ganska starkt fäste med 1000 man, hvilket icke vore en obetydlig sak.

För öfrigt kan jag icke annat än beklaga, att misstroendet emot ifrågavarande fästningsverk skall vara så stort. Likaså synes det mig ej kunna förnekas, att man mången gång klandrar den, som står i spetsen för våra fästningsbyggnader, för brister deri, hvilka han icke skäligen kunnat förekomma. Icke kan man med något slags fog klandra Chapman därför att de dockor, som han byggde, numera icke äro tillräckligt stora; och på samma sätt kan man väl ej rättvisligen tillvita den, som byggt t. ex. fästningarna vid Carlskrona, såsom ett fel, att de icke lemna tillräckligt skydd mot nutidens artilleri. Den sten, hvarpå alla spotta, blir slutligen våt; men om derpå stanna åtskilliga fläckar, som ej med någon rättvisa blifvit ditsatta, så bör man väl söka borttorka dem.

Då jag tydligen finner, att jag icke röner understöd i mitt yrkande på bifall till Kongl. Maj:ts förslag, afstår jag derifrån, och påyrkar i stället, att hvad Stats-Utskottet föreslagit måtte godkännas.

Herr Ekman, Gustaf: Jag hade trott, att under diskussionen i denna fråga åsigtarna skulle reda sig, men jag fruktar, att förhållandet icke blifver detta. Emellertid har jag varit och är fortfarande mycket böjd att söka bibehålla fästningsverken vid Carlskrona.

Vi hafva erfarit, att mycket af hvad man vid dessa fästningsverk verkställt måste anses såsom misslyckadt. Jag beklagar detta. Jag

känner icke orsaken till detta förhållande, men tror icke, att den, som byggt fästningsverken, ensamt bör bära ansvaret därför. Och i allt fall bör man icke misströsta, utan med godt mod arbeta vidare. De en gång gjorda felen kunna väl repareras, likasom det ock är att hoppas, att våra ingenjörer af sednare tiders erfarenhet fått bättre insigter i sitt yrke, så att felen från 1863 icke komma att upprepas år 1868. Jag erinrar mig nu, att John Ericsson uppfunnit ett slags nya smärre kanonbåtar, om hvilka det på sednare tider varit mycket tal i våra tidningar. Kanske kan man använda dem vid försvaret af Carlskrona, och kanske kunna de ersätta de brister, som i sjelfva fästningsbyggnaderna förefinnas. Men skola vi använda dem härtill, förgår ännu åtminstone ett år, inuan dessa försvarsverk förbättras. Jag får därför tillstyrka bifall till hvad Utskottet föreslagit, på det sätt nemligen, att Riksdagen, till fortsättande af befästningarne å vestra Hästholmen, beviljar 55,000 R:dr, att af Kongl. Maj:t efter godtfinnande användas.

Grefve von Platen: Jag ber om ursäkt för det jag uppträder i denna fråga för andra gången, men jag hoppas, att hvar och en inser, att det är nödvändigt att i mina ord icke lägges annan mening, än de verkligen innebära. Man har sagt, att Regeringen ej lemnade understöd åt de försök, som blifvit gjorda för att skaffa anslag till fortsättning af fästningsbyggnaderna vid Carlskrona. Det är möjligt, att jag i mitt förra anförande antingen uttryckte mig otydligt, eller rent af förglömde att säga, det Regeringen helst önskade, att Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet måtte godkännas, och att i sista hand åtminstone anslag till fortsättande af försänkingsarbetena å vestra Hästholmen måtte beviljas. Jag tror dock, att jag uttryckligen afgaf denna förklaring. Vidare har man sagt, att jag tyckes fästa mig vid Carlskrona endast såsom en flottans station. Men jag minnes dock bestämdt, att jag sade, det Carlskrona vore efter min tanke af lika mycken, ja till och med större vigt för landets försvarsväsende i sin helhet, än för flottans bevarande.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Efter den långa diskussion i frågan, som förevarit, kan jag vara kort. Jag vill endast uttala den åsigt, att allt hvad som i denna fråga kan göras måtte göras. Helst hade jag därför sett, att Kongl. Maj:ts förslag hade godkänts, men då tillräckliga medel icke lära finnas, får jag yrka bifall till Herr Ekmans förslag, hvarigenom åtminstone något vinnes.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottet hemställan i förevarande moment; dels af Herr Ekman, att Kammaren skulle för sin del besluta: »att Riksdagen må till försvarende eller stängande af inloppen till Carlskrona anvisa 55,000 R:dr, att användas på sätt Kongl. Maj:t finner lämpligast»; och dels att Utskottets hemställan måtte af Kammaren afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvartill svarades talrika och starka nej, blandade med ja, sedermera proposition på antagande af Herr Ekmans förslag, då svaren utföllo med talrika nej, blandade med ja, och

slutligen proposition på afslag å Utskottets merberörda hemställan, hvilken proposition besvarades med talrika och starka ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, att Kammaren egde att bestämma, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den blifvande voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition derå, att bifall till Utskottets hemställan skulle intagas i kontrapositionen, hvartill svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition derå, att antagande af Herr Ekmans förslag skulle blifva kontraposition, då svaren likeledes utföllo med många så väl ja som nej; hvarefter och sedan Herr Grefven och Talmannen ånyo hemställt, att bifall till Utskottets förslag i förevarande moment skulle utgöra kontraposition, samt dertill svarats många ja och nej i blandning, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Votering om kontrapositionens innehåll begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den, som vill, att, vid blifvande votering om afslag å Stats-Utskottets hemställan i mom. a af 43:dje punkten i Utlåtandet N:o 36, kontrapositionen skall innefatta bifall till samma hemställan, röstar,

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, antager Kammaren till kontraposition vid ifrågavarande votering bifall till Herr Ekmans förslag, att Riksdagen må till försvarande eller stängande af inloppen till Carlskrona anvisa 55,000 R:dr, att användas på sätt Kongl. Maj:t finner lämpligast.»

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 51.

Härefter upplästes och godkändes följande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

»Den, som afslår Stats-Utskottets hemställan i mom. a af 43:dje punkten i Utlåtandet N:o 36, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifaller Kammaren ifrågavarande hemställan.»

Vid denna voterings utgång befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 36.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 6 e. m.

Momentet b.

Herr Wallenberg: Efter hvad jag under den föregående diskussionen erfarit, är man åtminstone af skiljaktiga meningar om de ifrågasvarande sänkningarnes lämplighet, så i afseende på deras plan, som på utförandet af densamma. Det är känt att till desamma föres sten i små fiskarebåtar och från närmaste håll. Att detta sätt hvarken kan vara tillräckligt eller ändamålsenligt är temligen klart; jag får derföre yrka på afslag.

Herr Nordenfelt, Enar Wilhelm: Ehuru jag förutser, att jag kommer att tala för döfva öron, om jag begär bifall till Stats-Utskottets förevarande förslag, anser jag mig dock böra göra det, enär de här ifrågasvarande arbetena hittills blifvit utförda af legda arbetare bland Blekinges fattigaste befolkning. Dessa legda arbetare utgöra, som jag nämnde, skärgårdens fattigaste befolkning, och behöfva synnerligen väl den förtjenst, som genom dessa arbeten kan beredas dem. Om nu Riksdagen vägrar bifall till hvad Stats-Utskottet här föreslagit, kommer denna befolkning att för framtiden stå utan det arbete, hvarigenom de förvärfvat en stor del af sitt uppehälle under de sednaste åren. Då det dessutom blifvit här upplyst, att försänkningar kunna göras när som helst, och att de blifva billigare, om de verkställas efter hand, än om de ske brådstörtadt, och då jag dessutom är förvissad, att, i händelse fordom småstenar blifvit ditlagde, så likväl ej sker numera, finner jag i dessa omständigheter ytterligare ett skäl till bifall af min hemställan. Jag är väl bekant med de officerare, som sköta dessa arbeten, och jag vet att de ej taga de stenar, som användas vid försänkningarne, endast på närmaste håll utan äfven tillse, att dessa stenar hafva erforderlig storlek. Således är den kostnad, som härpå användes, ej förspilld. De undersökningar om framtida försvaret af Carlkrona, som måhända blifva vidtagna, kunna dock ej komma till annat resultat, än att det inlopp, hvarom här är fråga, nemligen det vestra, hvilket för närvarande är så djupt, att större fartyg der kunna passera, ehuru Kronans fartyg ej gå der, derföre att djupet dock är så knappt, och särdeles på vissa ställen så trångt, att de löpa fara att stöta på grund, alltid måste, huru än försvaret må ordnas, igenfyllas. De penningar, som användas till det sammans fyllande, kunna derföre aldrig anses såsom onödigtvis använda. Jag anhåller derföre, att Kammaren, oaktadt den misstro mot Carlskronas nuvarande befästningar, som här förut i dag blifvit uttalad, likväl måtte bifalla det ifrågasvarande anslaget, om ej för annat, så åtminstone för dess anspråkslösa belopp.

Herr Faxe: Jag har blifvit hufvudsakligen förekommen af Herr Nordenfelt. Jag hemställer om ej, då, beträffande arbetena vid Carlsborg, afseende fästats derpå, både att private arbetare skulle erhålla förtjenst och kronoarbetareskorpsen måtte erhålla sysselsättning, samma skäl äfven här kunde anses vara för handen. Jag har sjelf, såsom lands-

höfding i Carlskrona, haft tillfälle att erfara, huru viktigt det är, att kunna förse den af fiske lefvande befolkningen med arbete. Det var under den tiden, jag tjenstgjorde der, ej ovanligt, att flere hundra arbetare voro samlade utanför residenset för att kunna erhålla arbetsförtjenst, och såmedelst förvärfva sig uppehälle för dagen. Förhållandet är nemligen, att då is hindrar eller fisket eljest slår fel, dessa personer ej hafva möjlighet att förse sig med annat arbete, emedan de äro nästan alldeles ovane vid sådan sysselsättning, som jordbruksarbete och dylikt. Jag måste därför på det högsta tillstyrka beviljandet af ifrågavarande 15,000 R:dr. Herr Landshöfding Nordenfelt har äfven upplyst, att med utförandet af ifrågavarande arbete nu tillgår på helt annan sätt än förut. I hvad fall som helst kommer äfven detta arbete befestningarne till godo. Om man nu genom beviljandet af det ifrågavarande anslaget kan vinna två ändamål, nemligen för det första det vestra inloppets förseende med försänkningar, och för det andra de fattige fiskarnes förseende med arbetsförtjenst, så hemställer jag till Kammaren, om den ej utan afseende på förtroende eller icke förtroende, kunde bifalla detsamma.

Grefve von Platen: Jag har redan förut haft så mycket tillfälle, att yttra mig om nödvändigheten af försänkningar vid Carlskrona, att jag nu ej har något att dertill tillägga; utan får jag, under beklagande, att det ifrågavarande beloppet ej är större, än hvad det är, yrka, att det måtte af Kammaren beviljas.

Grefve af Ugglas: Under den föregående diskussionen har den åsigt blifvit uttalad, att försänkningar aldrig kunna vara af någon nytta, med mindre fästningsverk finnas, som försvara dem. Då nu den föregående punkten i Betänkandet, angående de batterier, som skulle försvara de ifrågavarande försänkningarne, blifvit afslagen, nödgas jag, att, intill dess Kammaren blifvit öfvertygad om nyttan af de vid Carlskrona befintliga befestningar, afstyrka det till försänkningarne begärda anslaget, om jag också måste beklaga, att åtskillige personer derigenom gått miste om påräknad arbetsförtjenst, hvartill likväl under det nu löpande året anslag redan finnes anvisadt.

Herr Schartau: Jag instämmer med Herr Grefve af Ugglas. Ty ehuru jag ömmar för den fattiga befolkningen, bör dock denna känsla ej vara motiv för ett anslag från Riksdagen i en fråga sådan som denna. Just deruti, att anslaget försvarats ur den synpunkt, att det skulle bereda den fattige arbetsförtjenst, ser jag ett skäl att afslå detsamma. Det är nemligen klart, att den fattige fiskaren i sin lilla båt ej kan anskaffa eller transportera det slags fyllningsämne, som för de ifrågavarande försänkningarne kan vara tjenligt. Här har under den föregående diskussionen vitsordats, att de förut gjorda försänkningarne varit felaktiga, emedan till dem använts små stenar, som om vintern blifvit bortförda af isen. Det är också helt naturligt, att i de små båtarna ej kunna föras andra än små stenar, plockade på holmarne. Felet är således, att hufvudsaken här blifvit förbisedd för bisaken; försänkningarne

garne borde hafva varit hufvudsak, och de fattiges understödjande bisak. Att vara känslig för andras nöd är vackert, men denna känsla får ej diktera besluten i sådana frågor som den nu förevarande.

Friherre Sprengtporten: Jag bekänner, att jag ej uppfattat Kammarens beslut i den föregående punkten så, som vore det meningen, att inhibera Carlskronas befästade för alla tider, utan ansett, att fråga här vore blott om uppskof med arbetet på befästningarne. Jag kan ej heller dela den åsigt, att försänkningarne skulle vara onödiga derföre, att det anslag, som blifvit begärdt till anläggande af ett batteri i deras närhet, blifvit afslaget. Försänkningarne kunna nemligen mycket väl göras förut, och, sedan de hinder, som, i afseende på nyssnämnda beslut, legat i vägen för Kammarens bifall, blifvit undanröjda, kan frågan lätteligen återställas i det skick, hvar-till man önskar komma. Summan är i alla fall ganska obetydlig, och jag kan ej annat än instämma med en föregående talare, att den borde beviljas, om ej för annat, så för att skaffa Carlskrona-traktens fattiga befolkning arbetsförtjenst. Ett likartadt beslut har Kammaren dessutom nyligen fattat, då den, för att bereda arbetsförtjenst åt den fattiga befolkningen i en af rikets nordliga provinser, beviljat ett anslag, ehuru detta anslag togs af en till Kongl. Maj:ts disposition ställd fond. Då arbetena å våra jernvägar snart komma att inskränkas, kan äfven detta hafva ett menligt inflytande på den arbetsbehöfvande befolkningen. Jag får derföre yrka på bifall till det ifrågavarande anslaget, öfvertygad, som jag är, att, om någon rättelse i arbetet med försänkningarne behöfves, en tillräcklig erinran derom redan genom Kammarens förut i dag fattade beslut blifvit gifven.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan, och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till densamma, hvarvid svarades många nej, jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja, jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Momentet c

Grefve af Ugglas: Då Stats-Utskottet till grund för den ifrågavarande hemställan i sin motion anført, dels den minskade vigt, som befästningarne vid Carlskrona numera måste anses ega, dels ock de betydliga utgifter, som skulle vara med Carlskronas fullständiga befästade förenade, samt Utskottet derföre för sin del tillstyrkt, att planen för Carlskronas befästade förändrades så, att arbetena kunde med minsta möjliga kostnad afslutas, och att endast de hittills ofullbordade arbetena på Hästholmen borde göras färdiga, så torde Kammaren af denna Utskottets motivering finna, att ordet afsluta måste anses synonymt med ordet sluta. Då jag deremot anser, att, om ett beslut fattas, att öfvergifva befästandet af Carlskrona, detta likväl endast måtte ske

efter en noggrann undersökning af de svårigheter, som kunna förefinnas, att genom dessa befästningar tillförsäkra Carlskrona ett kraftigt försvar, så ser jag mig föranlåten anhålla, det Kammaren måtte bifalla min, mot Utskottets ifrågavarande beslut afgifna reservation af innehåll, att Kongl. Maj:t täcktes i nåder låta uppgöra och för Riksdagen framlägga förslag, huru, på minst kostsamma sätt, ett fullgodt försvar af Carlskrona må kunna ordnas; börande härvid äfven tagas i betraktande, huruvida förändring eller förstärkning af redan anlagda verk erfordras. Herrarne torde finna, att denna skrifvelse afser icke allenast allt hvad utöfver redan verkställda arbeten för Carlskronas försvar behöfver göras, utan äfven undersökning, huruvida det redan gjorda fyller sitt ändamål, och förslag att afhjelpa de brister, som nu kunna vara för handen. Jag anhåller om proposition på bifall till min reservation.

Friherre Raab, Adam Christian: Så tillvida instämmer jag med Herr Grefve Ugglas, att jag ej anser det vara lämpligt, att begagna uttryck, som kunde förstås så, som det vore Riksdagens afsigt, att afsluta arbetena med Carlskronas befästande; men med afseende på de upplysningar, som vi i dag erhållit, tror jag dock icke, att den af Herr Grefve Ugglas föreslagna redaktionen är fullkomligt lämplig. Herr Grefven har, i slutet af sitt förslag, uttryckt den tanke, att byggnaderna vid Carlskrona skulle möjligen kunna förbättras, men har endast såsom något sekundärt framhållit undersökningen om deras beskaffenhet. Jag tror åter, att en sådan undersökning bör i främsta rummet betonas, och får derföre föreslå en underdånig skrifvelse af innehåll, att Kongl. Maj:t täcktes i nåder låta anställa en fullständig undersökning om beskaffenheten och ändamålsenligheten af de befästningsarbeten, som redan äro utförda vid Carlskrona, samt uppgöra och för näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag till det minst kostsamma sätt, att ordna ett fullgodt försvar af denna viktiga punkt. Herrarne torde bemärka, att jag till en del begagnat Grefve Ugglas' uttryck, och till en del Utskottets, samt tillika betonat, att Representationen, i det den erkänner vigten af en punkt sådan som Carlskrona, vill se, huru det fullständiga försvaret af samma punkt bäst må kunna ordnas.

Friherre Hamilton, Hugo:

Herr Wallenberg: Här lästes nyss upp ett förslag af Stats-Utskottet, och vi hafva redan tre modifikationer deraf. Då jag under den föregående diskussionen erfarit, att Kammaren ansett det vara af vigt, att hafva en befästad örlogshamn, samt jag för min del ej motsatt mig de till Carlskronas befästande begärda anslag af annat skäl, än att jag ansett, att de dertill beviljade anslag ej blefvo på ändamålsenligt sätt använda, så tror jag, att det vore skäl, att i skrifvelsen på lämpligt sätt uttrycktes erkännandet af behofvet af en sådan hamn, äfvensom att skrifvelsen formulerades så, att man ej vidare behöfde befara, att beslut, sådana som det nyss fattade, hädanefter måtte förekomma. Jag får derföre anhålla, att Stats-Utskottets ifrågavarande

skrifvelse måtte, jemte de här afgifna kontraförslag, blifva till Utskottet återremitterad, så att Utskottet, med ledning af hvad här blifvit ytt-
radt, må uppsätta förslag till ny skrifvelse, hvilken utan tvifvel kan
lämpligare i Utskottet än här formuleras.

Grefve Hamilton, Henning: Ju mera bekymrad jag var, att nyss
nödgas rösta emot hvad Kongl. Maj:t begärt till fullbordande af Carls-
kronas befästande, desto angelägnare är jag derom, att en skrifvelse
må blifva aflåten, genom hvilken Representationen inför Kongl. Maj:t
uttrycker sina tankar i detta ämne. Men då jag ej kan fullkomligt in-
stämma i något af de förslag, som nu föreligga, förenar jag mig med
Herr Wallenberg i yrkande om återremiss af skrifvelseförslaget. Jag
får härvid uttrycka den önskan, att Stats-Utskottet i det förnyade för-
slag, som det, derest mitt nyssnämnda yrkande vinner bifall, skall fö-
relägga Riksdagen, måtte inlägga den mening, att Riksdagen erkänner
vigten af Carlskronas befästande för landets försvar, och med anled-
ning deraf anhåller, att Kongl. Maj:t måtte för en kommande Riksdag
framlägga förslag, huru denna punkts befästande lämpligen må verk-
ställas. Deremot anser jag det ej af vigt, att i en sådan skrifvelse tala
om något mindre kostsamt sätt för befästningarnes åvägabringande, el-
ler om de gamla befästningarnes användande. Jag vill, att kostnaderna
ej skola nämnas i en dylik skrifvelse, icke derföre, som skulle jag anse
sparsamheten vid uppgörande af förslag till befästningar vara mindre
nödvändig, utan derföre, att, då fråga är om befästande af en så ytterst
viktig punkt som Carlskrona, man ej får se på ett eller annat hundra-
tusental af Riksdaler, om blott ändamålet vinnes. Om de gamla befästnin-
garne har jag samma tanke, som en föregående talare, att de nemligen
böra i det nya befästningsförslaget ingå, om så lämpligen ske kan,
men, i annat fall, derur uteslutas. Skrifvelsen skulle således, såsom
jag nyss nämnde, helt enkelt innefatta ett uttryck af den vigt, Repre-
sentationen fäster vid Carlskronas befästande, och en anhållan att
Kongl. Maj:t ville vid en kommande riksdag framlägga förslag till
dessa befästningars ordnande. Jag får derföre påyrka återremiss af
ifrågavarande punkt.

Grefve Sparre, Eric: Jag har blifvit förekommen af de två si-
ste talarne, och får derföre inskränka mig till att förena mig med dem
i yrkande om återremiss, ett resultat, till hvilket Kammaren redan förut
kommit, i afseende på två förslag till skrifvelser, åsyftande undersök-
ningar.

Grefve Mörner, Carl Göran: Med de föregående talarne får
jag förena mig i yrkande om återremiss af det ifrågavarande förslaget
till skrifvelse. Men då jag gör det, vet jag ej rätt, om jag vågar fram-
ställa min tanke, om hvad en sådan skrifvelse bör i yttersta nödfall
framställa. Jag kan ej gifva ord åt den smärta, med hvilken jag åhört
den föregående diskussionen under ifrågavarande ärendes handläggning,
och jag vill ej söka afgöra, hvad som är mest bedröfligt, den brist på
sammanhang, som vid ifrågavarande arbetens utförande synes hafva
gjort sig gällande, eller den brist på förtroende till möjligheten för

Sverige, att värna sina angelägnaste försvarspunkter, som några talare yttrat. Äro vi då så långt komne, att vi ej ens kunna försöka att försvara en af de viktigaste punkter i landet? Jag vill i det längsta betvifla det. Men skulle vi åter hafva kommit derhän, att vi ej kunna försvara den, då vore det sannerligen bättre, att åt en vänskaplig magt öfverlemna hvad vi ej kunna försvara, än att, oförsvrad, lemna den till rof åt en fiende. Skulle det således visa sig, att kostnaderna för denna punkts försvar öfverstiga våra tillgångar, då må man hellre bedja Regeringen att öfverlemna den åt en vänskaplig magt, som kan åtaga sig densamma förvarande. Det är sorgligt, att kunna ens ifrågasätta ett sådant alternativ, men, sannerligen jag vet hvad vi skola taga oss till under sådana förhållanden som de, hvilka nu blifvit framhållna. Det förslag till Carlskronas befästade, som blifvit af Stats-Utskottet granskadt och Riksdagen förelagdt, grundar sig på Kongl. Maj:ts Proposition; och gå vi till de vid Propositionen fogade Statsråds-protokoll, så finna vi, att samma förslag blifvit tillstyrkt af *samtliga* Konungens rådgifvare, deribland äfven af den tillförordnade Chefen för Landtförsvars-departementet. Men jag har ej i detta protokoll sett, att denne fästade Konungens uppmärksamhet på de af honom här förut i dag omtalade förhållanden. Det må vara denne Departamentschef förbehållet, att sjelf med sig uppgöra om orsaken härtill. Det har äfven under diskussionen blifvit anmärkt, att ej samtliga auktoriteter, som kunnat meddela upplysningar, blifvit i denna fråga hörda före ärendets pröfning hos Kongl. Maj:t. Att det likväl ej alltid så tillgått, då befästningsarbeten gjorts till föremål för Kongl. Maj:ts bedömande, synes af det Statsråds-protokoll, rörande Landtförsvars-ärenden, som följde med Kongl. Maj:ts Proposition till Rikets Ständer vid 1856 års riksdag. Af detta protokoll synes tydligt, att ej allenast Chefen för Ingenjörkorpsern, utan äfven samtliga militära myndigheter i Carlskrona då hade blifvit hörda och gjort sina framställningar, hvilka äfven af dåvarande Chefen för Landtförsvars-departementet inför Kongl. Maj:t anmäldes och underkastades granskning, samt att han på de sålunda inhemtade underrättelser grundade sitt förslag till framställningarne hos Riksdagen. Jag tror ej, att man under närvarande förhållanden skulle hafva vägrat de begärda anslagen, om man blott haft en säker grund att stödja sig vid. — Det enda, som för närvarande kan för mig utgöra en tröst, är, att med den fruktan för möjliga krigiska förvecklingar med främmande magter, som här blifvit från olika håll uttalad, ej måtte varit så allvarligt menadt, som det för icke fullt 48 timmar sedan tycktes vara händelsen. Eljest skulle man väl icke nu ansett sig hafva så god tid att diskutera, huru inloppen till vår, kanske viktigaste, hamn bäst böra försvaras. Stode faran så för dörren, som det då ville synas, då kan jag ej tro annat, än att de kraftigaste åtgärder genast hade blifvit vidtagna. Ty det är icke troligt, att vi, i händelse af sådana förvecklingar, finge att göra med en så beskedlig fiende, att, om vi sade till honom: »var så god och anfall icke nämnda punkt, utan vänta tills vi hunnit få våra befästningar färdiga!» han lyssnade till en sådan begäran.

Jag får yrka på återremiss af den ifrågavarande punkten.

Grefve af Ugglas: Jag begärde ordet, då en talare nyss ville förena sig med mig om min i Stats-Utskottet afgifna reservation, dock med uteslutande af sednare delen deraf. Då likväl denna del afser en undersökning af de vid Carlskrona befintliga verks beskaffenhet, tror jag ej att den bör borttagas, i synnerhet som tvifvelsmål uppstått om lämpligheten af dessa verk, och dessa tvifvelsmål väl torde behöfva i skrifvelsen påpekas. Då emellertid flera förslag här blifvit framställda, samt det måhända ej vore välbetänkt, att Kammaren genast fattade beslut öfver dem, så får äfven jag förena mig i yrkandet om återremiss.

Friherre Hamilton: Jag har begärt ordet för att förena mig med dem, som begärt återremiss; skulle åter denna begäran ej af Kammaren bifallas, så förbehåller jag mig att sedermera få yttra mig om de särskilda förslagen till skrifvelse.

Eftersom jag fått ordet, vill jag hemställa till Herr Grefve Mörner, huruvida han icke låtit af sin känsla hänföra sig alltför långt, då han på grund af öfverläggningen här i Kammaren trott sig hafva anledning att se framtiden i så mörka färger. Just i den omständighet, att Kammaren är på väg att afläta en skrifvelse om Carlskronas försvarande, ligger ju ett lugnande svar på hans farhågor; och jag tror, att den af Herr Grefven befarade dag, då, för att begagna skaldens ord, den stjernbeströdda tistelstängan skulle styras ned mot hafvets djup, skall vara långt aflägsen, ja, att den med Guds hjälp aldrig skall inträffa.

Friherre Sprengtporten: Det yttrande som en aktad talare här för en kort stund sedan fällde, och hvilket gifvit anledning till en annan talares anmärkningar, har jag icke betraktat annorlunda än som en retorisk vändning, hvarigenom han, under formen af en antithes, på den negativa vägen velat visa, till hvilka omöjliga konsekvenser man kan ledas, genom att nedlägga alltför mycken flegma i behandlingen af frågor sådana som denna. Jag får för öfrigt instämma i yrkandet om aflåtande af en skrifvelse i detta ärende till Kongl. Maj:t. Redaktionen deraf anser jag deremot mindre vigtig, ty jag är förvissad, att, då skrifvelsen kommer till Kongl. Maj:t, skall Kongl. Maj:t ej underlåta att stödja sitt beslut i befästningsfrågan på en fullständig plan för försvaret af Carlskrona, grundad på krigseventualiteter och de olikartade utvägar, som för ändamålet erbjuda sig. Då emellertid återremiss af denna punkt blifvit begärd, får jag förklara, att jag mot denna begäran ej har något att anmärka.

Herr Fåhræus: En upplyst ledamot af Kammaren, som yrkat återremiss af detta moment, har förklarat sig dermed åsyfta att i det nya skrifvelseförslaget intet skulle vidröras om kostnaden för fästningsarbetenas afslutande. Man har förut i dag talat om den »ledande tanken» för sina beslut. Den ledande tanken vid omnämmandet af kostnaderna var hos Utskottet *hushållningsgrundsatsen*. Vidrör man ej denna omständighet, måste hos Kongl. Maj:t betänkligheter uppstå, huruvida Representationens mening varit, att, utan afseende å kostnader, fästningsbyggnaderna borde bringas i det skick, att, efter nu antagna grunder, de göra det absoluta försvaret af dem möjligt. Deraf skulle således

kunna anses följa, att Carlskrona fästningsverk borde blifva ett Sebastopol eller ett Bomarsund, hvilket väl icke lär vara Representationsens åsigt; åtminstone har det icke varit Utskottets mening. Utskottets mening har varit, att befästningssystemet skulle, beträffande Carlskrona, tillämpas på ett sätt, som gjorde försvaret af denna plats åtminstone temporärt möjligt, med hänseende till styrkan af det artilleri, som sannolikt kunde emot densamma uppställas. Om således icke sjelfva grunden för Utskottets förslag skall undertryckas, kunna de der befintliga ordalag om kostnaderna ej uteslutas. Men detta oaktadt vill jag ej motsätta mig yrkandet om återremiss.

Friherre Raab: Det var ett uttryck af Grefve Mörner, som framkallade mig. Djupt fattar jag värdet och betydelsen af den smärta, som föranledde detta yttrande, men jag är fullkomligt öfvertygad derom, att hvarje Svensk man, och i främsta rummet den ädle ledamoten sjelf, skulle protestera emot det förslag, som han i hastigheten framkastade, om det på allvar kom i fråga. Det lider icke något tvifvel, att en nation, som, utöfver hvad den för ändamålet lånat, bekostat mer än tjugo millioner af egna medel i och för jernvägar, icke skulle kunna offra en eller annan million på sina befästningar. Något annat sättet heller icke i fråga, utan frågan är blott, att man skall styra så till, att penningarne, som anslås, användas på ett ändamålsenligt sätt. Med afseende derpå huruvida Kammaren redan nu skall besluta en skrivelse eller återremittera utlåtandet i denna del, så, och då jag förmodar, att det af mig inlemnade förslag till skrivelse kommer att åtfölja återremissen till Utskottet samt der blifver behjertadt, frånträder jag min förut gjorda anhållan om proposition på samma förslag och förenar mig med dem, som påyrkat återremiss.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, framställdes först proposition på bifall till Utskottets ifrågavarande förslag, hvartill svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

44:de punkten.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Då ingen annan af Kammarens ledamöter begärt ordet, tyckes detta vara ett bevis på trötthet och hopplöshet. Äfven jag är trött och modfälld, men jag har likväl icke kunnat låta Utskottets Utlåtande i denna del oanmärkt passera. Om vi se på den Kongl. Propositionen, finna vi, att Kongl. Maj:t begärt 20,000 R:dr för fortsättande af arbetena å Kungsholms fästning och dit hörde i främsta rummet krutmagasinet försvarande. Kan det då verkligen vara detsamma, om krutmagasinet försvaras eller ej? Jag tror det verkligen icke. Man må tala om hushållning och misshushållning, tro eller mistro, så mycket man vill, men, der fäderneslandets försvarande är i fråga, får man icke se på annat än, huruvida de anslag, hvilka härför begäras, äro behöfliga. Och då jag tror, att hvad Kongl. Maj:t för Kungsholms fästning begärt är oundgängligen nödvändigt, får jag yrka afslag å hvad Utskottet föreslagit samt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Grefve af Ugglas: Då Kammaren nyss afslagit anslag för befästningarne å Hästholmen; då Kammaren genast derefter beslutat återremiss af hvad Utskottet föreslagit rörande innehållet af den skrifvelse, som borde till Kongl. Maj:t aflåtas, beträffande befästningarne vid Carlskrona; och då särskildt Kungsholms fästning varit utsatt för de flesta anmärkningar, så synes mig, att något anslag till denna fästning icke borde beviljas, förrän undersökning blifvit gjord och utredning vunnits, i hvad mån förändringar der kunna vara erforderliga.

Jag får derföre yrka bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å de's bifall till Utskottets hemställan, dels ock afslag derå samt beviljande af det utaf Kongl. Maj:t för Kungsholms fästning äskade anslag, 20,000 R:dr; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan, och, då dertill svarades talrika ja, jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

45:te, 46:te och 47:de punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

48:de punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det är ej för att motsätta mig ifrågavarande förslag, som jag begärt ordet, utan endast för att nämna några ord om det gagn, detsamma nu, såvidt jag kunnat erfara, medför för landet. Då det först beviljades, tror jag icke att meningen var, att det skulle nästan uteslutande användas till understöd åt sådane unga personer, hvilka mtaga en så underordnad plats inom arméen, att af dem föga eller intet inflytande kan på arméens vidare utbildning utöfvas. Om anslaget användts hufvudsakligen för att bereda utbildning åt Generalstabs-officerare eller åt personer, som redan hunnit förvärfva någon mera vidsträckt så theoretisk som praktisk insigt i hvad till krigarens yrke hörer, så synes det mig, att en större nytta tilläfventyrs kunnat vara att förvänta, än den, som för närvarande vinnes. För mig åtminstone äro resultaterna, som detta anslag hittills medfört, fullkomligt obekanta. Jag har endast velat nämna detta, utan att dock, som sagdt är, motsätta mig anslagets beviljande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad och Utskottets hemställan bifölles.

49:de punkten.

Bifölles.

50:de punkten.

Herr Björnstjerna: Emot detta Utskottets Utlåtande har jag anfert min reservation. Det är väl möjligt och antagligt, att tillgångarne

icke medgifva beviljande af dessa 80,000 R:dr; och om Utskottet härför grundat sitt afstyrkande, hade jag icke ansett mig skyldig att reservera mig. Men då Utskottet såsom skäl åberopat, att en likartad Proposition, af Kongl. Maj:t framställd vid förra riksdagen, icke vunnit Rikets Ständers bifall, samt att för närvarande dylika tält skulle finnas för en styrka af 20,000 man, så hafva dessa skäl så litet öfverensstämt med min uppfattning, att jag ej kunnat godkänna det på desamma grundade afslag. Det är hvarje befälhafvares första åliggande att väl vårda truppen. Hvar och en måtte väl inse, att manskapet, som oftast måste tillbringa natten under bar himmel, är i särdeles behof af skydd för den vexlande väderleken. Jag tror, att nästan de fleste, om ej alla Kammarens ledamöter aldrig gifva sig ut i regnigt väder utan paraply, till och med om det är på ljusa-dagen. Hvarföre skall man då neka soldatens skydd för regnet om nätterna? Man har sagt, att det skulle vara lätt att anskaffa erforderliga tält, om de skulle behövas. Så är dock ej förhållandet. Ty, med den kännedom, man eger om våra fabriker, erfordras icke obetydlig tid endast för förfärdigande af sjelfva tältduken, och, sedan den ankommit till förrådet och blifvit besigtigad, återstår sjelfva sömnaden; och enär förfärdigandet af tälten måste ske med den största noggrannhet, om de skola medföra någon nytta, är sjelfva syningen icke något hastverk. Till soldatens utredning i en väl rustad armé höra skyddstält. Under Krimkriget hade Franska arméen sådana, och den kunde derföre motstå klimatets verkningar; hvaremot den Engelska arméens soldater, som saknade skyddstält, ledo af en försvagad helse, just derför att de måste tillbringa nätterna under bar himmel. Dessa alla kända och erkända förhållanden hafva orsakat, att jag icke kunnat bifalla Utskottets Utlåtande i den form, det förekommer. Hade åter grunden dertill varit bristande tillgångar, och denna varit uttryckt, skulle jag icke hafva motsatt mig det, ty då hade Regeringen, när tillgångarne blifvit bättre, haft lättare att framkomma med förslaget.

På grund af hvad jag nu anför, och då Kammaren möjligen icke kan bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit, får jag anhålla, att den af Utskottet begagnade motivering icke måtte godkännas, samt att Kammaren måtte besluta: »att, med anledning af de många andra viktiga utgifter, som åligger Statsverket, bifall till Kongl. Maj:t nädiga framställning nu ej kan lemnas».

Grefve von Platen; Det här redan förut blifvit anmärkt, att man icke bör fästa sig vid auktoritetstro, och jag inser, att en sådan anmärkning i allmänhet är riktig; men jag ber, att, då jag icke sjelf eger tillräcklig kännedom i denna sak, med afseende på densamma få fästa mig uteslutande vid auktoritet. Då Kongl. Maj:t af de för arméens behof tillgängliga medel användt en del först och främst för anskaffande af skyddstält, så synes häraf den stora vikt, Kongl. Maj:t fäst vid denna sak. En annan auktoritet, som jag är öfvertygad, att Kammaren icke underkänner, äro de af den siste talaren lemnade upplysningar. Jag tillåter mig att härtill lägga en tredje. Händelsen fogade så, att jag för några år sedan sammanträffade med en högt uppsatt Fransysk militärperson, f. d. General-guvernör i Algieriet, och, under mina samtal med honom, sade han sig icke nog allvarligt kunna fästa min uppmärksamhet

derpå, att en sak, framför allt annat nödvändig i krig, vore att ega ett tillräckligt antal skyddstält, och att han satte denna främst såsom anledning till Franska vapnens framgångar. Under sådana förhållanden beklagar jag, att nödvändigheten tvungit Utskottet att icke bifalla Kongl. Maj:ts Proposition i denna del; men, då voteringarne i dag synes lemna Utskottet tillfälle att bifalla åtminstone någon del af hvad Kongl. Maj:t föreslagit, t. ex. hälften, anhåller jag, på det Utskottet måtte komma i tillfälle taga detta i öfvervägande, att ifrågavarande Utlåtande måtte blifva till Utskottet återremitteradt.

Herr af Klint: På det att Stats-Utskottet måtte komma i tillfälle tillse, huruvida icke de i dag på förmiddagen gjorda besparingarne kunde föranleda Utskottet att föreslå någon del af det belopp, Kongl. Maj:t, för det uppgifna ändamålet, begärt, får jag förena mig med den siste värde talaren i hans yrkande om återremiss.

Friherre Beck-Friis: Med anledning af den siste värde talarens yttrande, att Kammaren i dag skulle hafva gjort besparingar, så tillåter jag mig fästa uppmärksamheten derpå, att, om Kammaren i dag, genom att afslå af Stats-Utskottet förordade belopp, gjort besparingar, uppgå dock dessa icke till den summa af en half million, som Kammaren i går beviljade utöfver hvad Utskottet föreslagit. Hvad sjelfva saken angår, så, och då vi redan hafva skyddstält för 20,000 man, samt det icke gerna kan ifrågakomma att mobilisera mera än 22,000 man, framgår redan häraf, att det begärda anslaget är obehöfligt; och då, såsom det i Utskottet upplystes, härtill kommer, att arméén är i saknad af andra utredningspersedlar, vida viktigare än skyddstält — jag tillåter mig särskildt nämna, att man, för armééns behof, endast har 15,000 par benkläder af kläde i förråd — synes man hafva grundad anledning att afslå Kongl. Maj:ts Proposition i denna del. Jag får därför yrka bifall till Utskottets ifrågavarande Utlåtande.

Friherre von Schwerin: En förutgående talare har, för såvidt jag kunnat uppfatta hans yttrande, förmenat, att en armés rörlighet skulle befordras genom skyddstält, men enligt mitt förmenande, eger motsatsen rum. Ju mindre tross en armé medför, ju mindre packning, som belastar soldaten, desto hastigare kunna rörelserna ske. Under aktion äro således skyddstålten, som utgöra packning, mycket hinderliga, och deras användbarhet är af egentlig vikt, då arméer befinna sig på stående fot, såsom t. ex. vid belägringar. Äfven jag anser nödigt, att soldatens helsa värdas, men, då en Stats-Utskottets ledamot förut uppgifvit, att åtskilliga förnödenheter ännu för våra soldater saknas, vill jag på den långa listan sätta skyddstålten sist; och då dessutom 20,000 tält redan finnas, synes mig behöfvet af tillökning i detta antal icke erforderligt, hvarföre jag tillstyrker bifall till Utlåtandet i denna del.

Herr af Klint: Jag får bedja Kammarens ledamöter om ursäkt, att jag än en gång uppträder i denna sak, men jag har föranledts härtill af ett yttrande, som en utaf Stats-Utskottets ledamöter haft, att, enär man redan hade skyddstält för 20,000 man, och det icke kunde

komma i fråga att mobilisera mera än 22,000 man, det begärda anslaget vore obehöfligt. Då Rikets Ständer vid förra riksdagen afslog en plan, som var ställd på organiserande af en armé af 50,000 man, till följd deraf, att detta antal ansågs för litet, så tror jag nämnde talares yttrande, att det icke kunde komma i fråga att mobilisera mer än 22,000 man, icke förtjenar afseende; och härigenom försvinner ock ett af de skäl, han åberopat för obehöfligheten af anslag till skyddstålt. Men om, såsom en annan talare förmenat, vi egt 20,000 skyddstålt, hade jag icke yttrat mig i den syftning, jag gjort; dock är förhållandet, att vi ega tält för 20,000 man, men ingalunda 20,000 tält; och detta är en väsendtlig skilnad.

Jag fortfar att yrka återremiss.

Herr Björnstjerna: Det vore glädjande, om man kunde hysa samma förtroende till Svenska soldatens öfvervinnerlighet, som en värd ledamot måste hysa, då han säger, att vi icke kunna komma i fält med mera än 22,000 man; ty jag för min del kan af detta uttryck icke göra någon annan slutsats än, att nämnda antal skulle vara tillräckligt för att emotstå ett fiendtligt anfall. Han ansåg ock derföre, att man icke behöfde skyddstålt till större styrka. Berörda skäl, som han begagnade för bifall till Utskottets förslag, är redan vederlagdt af en föregående talare, och jag behöfver derföre icke att hålla mig dervid. Men han har dessutom åberopat såsom skäl, att arméen, för hvars räkning endast skulle finnas 15,000 par byxor, vore bättre i behof *här* än af skyddstålt. Jag vet ej hvarifrån han fått detta, ty hela numerären är försedd med tvänne omgångar af sådana plagg. Således torde icke heller detta skäl förtjena afseende. Mig synes emellertid, att man bör göra allt hvad man kan för att bibehålla manskapets helsa; detta är en regel, som ej af någon befälhafvare, uppfyllande sin pligt, får underlåtas följa. Att skyddstålt i icke ringa mån bidrager till bevarande af helsan, är redan visadt; men då man läser sakna medel för närvarande, att bevilja det af Kongl. Maj:ts begärda anslaget, kan jag ej motsätta mig Utskottets Utlåtande; yrkande jag dock fortfarande, att den af mig föreslagna motiveringen måtte blifva af Kammarern antagen.

Grefve von Platen: Jag begärde egentligen ordet, enär det tycktes råda någon ovisshet med afseende på dessa 20,000; men det har sedan blifvit af en värd ledamot upplyst, att vi ega icke detta antal skyddstålt, utan 5,000 sådana, eller tält för 20,000 man. Eftersom jag nu har ordet, begagnar jag mig af tillfället, att, med anledning af en värd ledamots från Skåne yttrande om oändamålsenligheten af dessa tält, nämna, det uttrycket »tunga trossen» här icke är tillämpligt, ty dit kan man väl icke räkna det, som knappt går upp till skålpunds vikt. Jag tror för resten, att soldaten gerna bär denna ökade tyngd af skyddståltets fjerdedel, i medvetande af att under natten vara skyddad för en oblid väderlek.

Friherre von Schwerin: Det är oemotsägligt, att jag under mitt förra anförande begått den missägelse, att uppgifva arméens förråd af tält till 20,000 stycken, i stället för 20,000 tältdelar, eller för 20,000 man.

Men, detta oaktadt, saknar argumentet intet af sin styrka, ty då den indelta arméen icke har en särdeles högre nummer, ega vi i det närmaste skyddstält för denna armé; hvarjemte jag vill erinra derom, att den förut är försedd med runda tält, som väl icke alldeles sakna användbarhet. Jag erkänner derjemte oegentligheten i mitt yttrande, att arméens tross skulle af skyddstälten belastas, ty det är mig icke obekant, att soldaterna hvar för sig böra bära en fjerdedel af tältet; men jag vidhåller hvad jag yttrat om hindret häraf för truppens rörelser, och det lär vara för oss alla bekant, att, då soldaten sjelf inser detta hinder, han ej sällan under aktion kastar packningen ifrån sig. Så skedde vid Sadowa, der först påföljande morgonen packningarne uppsamlades.

Jag fortfar derföre med mitt afstyrkande af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i denna del.

Herr Berlin: Kammarern har beviljat medel till tidsenliga vapen åt arméen, men det är ej nog för soldaten att ega ett dylikt vapen; det är ännu viktigare, att han har helsa och krafter, så att han kan sköta sitt vapen. Erfarenheten under föregående krig har visat, huru många flere soldater, som varit i otjenstbart skick genom sjukdomar än genom fiendens omedelbara åtgärd. Dessa sjukdomar hafva blifvit ådragna genom ansträngningar samt genom brist på tjenlig föda, hvila och skydd för en oblid årstid. Då dessa inflytelser äro i vårt land mera att befara, än i andra länder, böra vi bereda dem ett tidsenligt skydd deremot, enär dessa inflytelser kunna göra dem otjenstbara. I öfverensstämmelse med hvad jag sålunda anfört, förenar jag mig med dem, som yrkat, att ifrågavarande Utlåtande måtte till Stats-Utskottet återremitteras.

Herr Lilliehöök: Jag ber att få instämma med den siste ärade talaren. Det vore önskligt, om arméen hade så många skyddstält, att under dess årliga vapenöfningar några dygns fältmanöver kunde företagas, hvartill fordras, att soldaterna hade sina tält med sig, der de kunde hvila öfver natten. Det är gifvet, att sådana fältmanövrer äro för arméen nyttiga; men soldaten måste dock under natten hafva skydd emot en oblid väderlek. Någon svårighet att medföra dessa tält förefinnes icke; hvarje karl bär sin tältedel med sig, och denna börda, i sig sjelf lätt, blir betydligt lättare, då soldaten är viss om, att icke behöfva sofva under bar himmel.

Jag kan således icke annat än yrka bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit, och förenar mig med dem, som begärt återremiss.

Grefve Hamilton, Henning: De sednaste dagarnes öfverläggningar hafva gjort det för oss klart, att det enda vi ega till vårt för svar är — soldater. Så mycket viktigare anser jag det derföre vara, att vi vårda detta medel för landets försvar. Detta är desto väsendtligare, som det i icke ringa mån inverkar på soldatens håg att gå i fält, att det folk för hvilket han skall strida, anser det nödigt att bidraga till hans välbefinnande. Man har sökt förringa vigten af det utaf Kongl. Maj:t begärda anslaget för skyddstält dermed, att vårt infanteri skulle hafva ett otillräckligt antal byxor. Är det verkligen så bedröfligt, bör

medel anslås äfven till byxor, men man bör åtminstone icke af detta skäl neka den barbente soldaten det skydd, som kan fås genom tälten. Jag har varit i tillfälle att under en oblid årstid se en armé, som man hade svårt att bereda det oundgängligaste; och jag önskar lifligt, att detsamma icke måtte blifva fallet med vår armé, utan att, om vi behöfde anlita den under en oblid årstid, vi likväl kunde glädja oss åt, att vi gjort allt, som stått i vår magt, för dess vård. Hvad beträffar det begärda anslaget, så tror jag, att, i fall man vill bevilja något, man bör göra det genast och icke återremittera Utlåtandet. Med afseende på Statsverkets tillstånd kan jag för min del ej bifalla hela den summa, Kongl. Maj:t begärt, men jag tror dock, att vi kunna och böra bevilja något. Jag har emellertid svårt att uppgifva någon siffra. Endast förslagsvis vill jag nämna, att, om det antal tält, som för närvarande finnes, finge ökas med 2,000, så hade man tillräckligt antal tält för 28,000 man, något mer än hvad som motsvarar den indelta arméen. Men, som sagdt var, jag vill icke föreslå något i detta fall, utan anhåller, att några af de föregående talarne, som ega sakkännedom, ville uppgifva det antal tält, som kunde minst erfordras; och jag skulle då för min del gerna vara benägen att af de omtalade, i dag gjorda besparingarne använda någon del för ifrågavarande ändamål.

Herr Björnstjerna: Med anledning af hvad som förekommit får jag förena mig med dem, som påyrkat återremiss.

Herr Storeckenfeldt: Till nyare tiders uppfinningar eller nya moder höra äfven de fyrkantiga s. k. skyddstälten, hvilka man ansett böra intaga de gamla runda tältens plats. Fördelarne deraf må vara hvilka som helst, synes det mig likväl, som skulle man hafva bordt låta de runda tälten först uttjena sin tid; och då dessutom uppställningen af skyddstält redan är så betydlig, att sådana finnas för 20,000 man, samt vi böra hoppas, att den tid är aflägsen, då en högre numerär på en gång utkommenderas, och då dertill kommer, att tält af denna modell äro så enkla och lätt tillverkade, att, på mycket kort tid, behöfligt antal tält kan åstadkommas, inser jag icke behöfvat att nu fylla förråderna med ett större antal, hvarföre jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till densamma, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Härefter blef den vidare föredragningen af Utlåtandet uppskjuten till eftermiddagens sammanträde.

Anmälades och bordlades Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 12, angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

Härefter anmälde sig och yttrade:

Herr vice Talmannen: Jag anhåller, att Kammararen ville lemna sitt bifall dertill, att det nu föredragna Betänkandet får sättas främst på föredragningslistan till nästa plenum.

Denna hemställan bifölls.

Kammararen åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Thorsdagen den 28 Mars 1867.

Kammararen sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades ett protokolls-utdrag för sammanträdet å f. m. samt protokollet för den 13 dennes.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 36, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Fjerde Hufvudtitel.

51:sta och 52:dra punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

53:dje punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Jag är så långt ifrån att vilja beskylla Stats-Utskottet för någon frivillig misshushållning, att jag verkligen är tveksam att yrka afslag å ett af Utskottet tillstyrkt anslag. Emellertid har jag svårt att föreställa mig, att ifrågavarande anslag är nödvändigt; och jag skulle vilja underställa denna fråga praktiske

militärers yttrande. Jag tror, att soldaten bör sjelf förvara sitt gevär. Soldaten skall icke blott inställa sig på mötesplatsen, för att undergå öfningar, utan han bör vara en man, som alltid är färdig att möta fienden och mot honom på ändamålsenligaste sätt använda sitt vapen. Derfor måste han känna sitt gevär och hafva förtroende dertill, och detta gör han endast, om han sjelf vårdar och får begagna detsamma. Vådan, att geväret skulle hos soldaten fara mindre väl, är icke stor; tvärtom tror jag, att det hos honom skulle bättre vårdas än på ett magasin, der en daglig tillsyn icke kan ske. Väl måste undantag ega rum, såsom för Wermlands jägare, der truppen mellan mötestiderna är skingrad och manskapet söker sig arbete på olika håll. Deras gevär måste naturligtvis på ett ställe förvaras. Men i afseende på den indelta arméen tror jag det ur militärisk synpunkt vara bättre, att hvarje soldat förvarar sitt gevär, än att de inläggas på magasin. Jag skulle därför tro, att detta anslag kunde afslås; men, såsom jag förut yttrat, vill jag underställa frågan praktiske militärens omdöme.

Friherre Raab, Adam Christian: Jag är lycklig att kunna i denna fråga instämma i de af Grefve Hamilton uttalade åsichter. Jag hade hoppats att i min mån kunna föreslå en besparing, men är af honom förekommen. Den indelte soldaten skulle säkerligen bättre vårda sitt gevär, än som kan ske på en trossbod, der gevären icke kunna erhålla den jemna tillsyn, som med våra kalla vintrar är nödvändig. Dertill kommer den vigtiga omständigheten, att, om soldaten får begagna sitt gevär, så vänjer han sig dervid och hans skjutskicklighet uppöfvas. Nu äro krigsgevären förvarade i trossbodarne och soldaten har hemma ett, som jag skulle vilja kalla hvardagsgevär. Om ett krig utbryter, hvilket, som vi sett, numera sker helt hastigt, så gifves icke någon tid till öfning, och om soldaten då erhåller ett gevär, vid hvilket han icke är van, så kan han icke sköta det. Derfor bör det gevär, som är ännadt till krigsbruk, förvaras af soldaten. Den förlust, som uppstår deraf, att en eller annan karl missvårdar sitt gevär, och icke kan, såsom han är skyldig, ersätta detsamma, blir icke större än den uppoffring för magasinbyggnader, som Staten i annat fall skulle få vidkännas. Jag får ytterligare stöd för dessa åsichter genom tidningar från Norge, der en man, som är på väg att blifva Departements-chef, förordat detsamma äfven der, fastän deras armé icke är som hos oss indelt, utan ställd på konskription.

Jag instämmer med Grefve Hamilton, och tror att dessa 25,000 R:dr kunna afslås.

Friherre Beck-Friis: Till grund för Kongl. Maj:ts begäran om anslag till byggnader, för förvarande och vård af krigsgevär, föreligger ett Statsråds-protokoll, hvaraf jag ber att få uppläsa följande: »Då det emellertid är af synnerlig vikt, att fullt lämpliga förvaringslokaler för de till Regimenten och Corpsen utlemnade krigsgevär varda så snart som möjligt anordnade vid alla de mötesplatser, der sådana ej redan finnas eller kunna anskaffas för ofvanberörda dertill anvisade 25,000 R:dr, får jag i underdånighet hemställa, att, på sätt Arméförvaltningens Artilleri-departement jemväl i underdånig skrifvelse den 20 nästlidne

November föreslagit, Eders Kongl. Maj:t måtte för det ifrågavarande ändamålet täckas af Riksdagen äska ett extra anslag för en gång af 49,262 R:dr 52 öre, motsvarande skillnaden emellan det ursprungligen beräknade och vid förra riksdagen begärda samt af Rikets Ständer då beviljade anslagsbelopp.» Stats-Utskottet har nu tillstyrkt ett anslag för detta ändamål af 25,000 R:dr. Man må hysa hvilken åsigt som helst om indelta soldatens gevär, så måste dock beväringsens gevär förvaras, och att sådant skulle ske i större förräder, såsom i Stockholm, Götheborg eller Carlskrona, torde icke vara lämpligt, då man sett att sådana lokaler vanligen blifva föremål för fiendens anfall. Det är gifvet, att vid hvarje regemente ett förrådshus måste finnas, och det synes mig vara af vigt, att man der äfven kan förvara ett större antal gevär. Då på de flesta mötesplatser sådana byggnader redan finnas och det endast är fråga om reparation deraf och möjligen en och annan nybyggnad, så synes mig detta ej särdeles stora anslag böra beviljas, och jag får derföre anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Herr Nisser: Jag finner mig angenämt öfverraskad af de tvänne förste talarnes yttranden, hvilka uttalat åsigt, som jag så fullkomligt gillar. Då jag torde få anse mig som man af facket, ber jag att få yttra några ord i ämnet. Jag har sjelf under en längre tid haft tillsyn öfver ett gevärsförråd vid indelt regemente. Dessa förräder äro sådana, att de icke väl lämpa sig för gevärens förvarande, Hvad som blifvit yttradt om soldaten, såsom den bäste vårdaren af sitt gevär, är deremot en fullkomlig sanning, som stödjer sig på en lång erfarenhet. Han har förvarat sitt gamla dåliga exercisgevär och det har alltid varit väl vårdadt; han skall med ännu större omsorg vårda sitt krigsgevär. Efter kriget 1814, då s. k. Engelska subsidiegevär begagnades, voro de första dugliga gevär, som erhöles, de som tilldelades jägarne och sedan skarpskyttarne vid kompanierna. Dessa skulle förvaras på mötesplatserna; och deraf följde, att då flera gevär erhöles, äfven de blefvo inlagda i förrådena. Med våra starka temperaturförändringar blifva de der angripna af rost, och det är omöjligt att egna dem tillräcklig vård. Hvad angår faran, att geväret kunde af soldaten förstöras, så vill jag nämna, att vid det regemente, jag tjenat, sådant under min 40-åriga tjenstetid icke inträffat mer än 2 gånger, och det är på 1,100 man, icke någon stor procent. Man har talat om gevärets slitning. Ja, Mine Herrar! det är just derigenom, som soldaten blir förtrogen med sitt gevär och lär att älska det. Vi hafva nyss anslagit medel till inköp af 50,000 gevär. De kunna icke inläggas i bristfälliga förräder; utan måste då förvaras i Stockholm eller på Carlsborg. Skulle vid hvarje regemente finnas ett dugligt förrådshus, blefve kostnaden vida större än, som nu är i fråga. Jag skulle önska, att man äfven till beväringen kunde lemna dugliga krigsgevär; men den tiden torde ännu vara aflägsen. Det kan icke lida tvifvel, att i den mån nya gevär anskaffas, Kongl. Maj:t gör framställning, huru de gamla gevären skola kunna tillgodogöras Staten; ty att bibehålla dem endast för att med stor kostnad förvara dem, kan icke ifrågasättas.

På grund häraf tror jag mig med skäl kunna föreslå, att detta af Utskottet tillstyrkta anslag icke må beviljas.

Herr Liliehök: Jag är hufvudsakligen förekommen af de föregående talarne. Min erfarenhet är, att gevären icke kunna vårdas bättre än af soldaten. Har man tvänne gevär för hvarje soldat, ett till exercis och ett till krigsbruk, så bör det sämre förvaras i förrådet. Men nu återstår frågan, huru beväringens gevär skola förvaras. I allmänhet äro de visserligen af den beskaffenhet, att förvaringssättet ej kan göra dem sämre. Men vi skola hoppas, att äfven beväringen får bättre gevär, och då måste vi vara betänkte på förvaringsrum för dem; ty de kunna icke utlemnas till manskapet, förr än vapenöfningarne börja. Jag anser det nödvändigt, att få närmare kändedom, om hvilka tillgångar vi för förvaring af dessa gevär ega; och för frågans utredning i detta afseende anhåller jag, att densamma måtte till Utskottet återremitteras.

Grefve af Ugglas: Jag vill icke bestrida, att det ligger en fördel deri, att soldaten sjelf förvarar sitt gevär, då han derigenom icke blott lär känna, utan äfven älska det. Men han måste då äfven hafva medel, att använda detsamma, eller ett visst antal ammunition, hvarjemte penningar borde anslås till premier för skicklighet i skjutning. Med afseende härpå torde frågan nu icke böra afgöras, utan återremitteras, för att få den änyo pröfvad och förslag framställt, huru gevärets vårdande af soldaten kunde blifva till verklig nytta, samt huru beväringens gevär skola förvaras.

Jag förenar mig alltså i yrkandet, att punkten måtte till Utskottet återremitteras.

Herr Nisser: Med anledning af den siste värde talarens yttrande, ber jag att få säga några korta ord. Det torde icke vara indiskret, om jag omtalar, att Försvars-Utskottet tänkt sig, att soldaten skulle utfå ammunition, och att öfningsskjutning skulle ske hemma, samt skjutningen på mötena förändras till prisskjutning. Hvar och en, som sysselsatt sig med målskjutning, vet väl, att kändedom om geväret är dervid nödvändig. Jag skulle icke hafva något emot återremiss, men då frågan rörer endast krigsgevärens förvaring, tror jag, att det endast vore ett för Utskottet ökad besvär, utan ändamål. Jag vidhåller derfor min anhållan om afslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan, dels återremiss deraf och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till samma hemställan, hvarvid svarades många nej jemte ett eller annat ja, sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många nej jemte några ja, och slutligen proposition på afslag å merberörda hemställan, hvilken proposition besvarades med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

54:de och 55:te punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

Herr

Herr Ekenman: Vid behandling af 35:te punkten i Stats-Utskottets nu genomgångna Utlåtande om anskaffande af nya gevär för arméén, har Kammaren beslutat aflåtande af en skrivelse till Kongl. Maj:t i ämnet. Under den diskussion, som öfver frågan uppstod, uttryckte jag den åsigt, att, om åsyftad verkan af denna skrivelse skulle kunna förväntas, borde den så snart som möjligt afgifvas. I öfverensstämmelse härmed anhåller jag, att Herr Talmannen ville till Kammaren framställa, om det icke vore lämpligt, att Utskottet behandlade 35:te punkten särskildt och derom inkomme med förslag till underdånig skrivelse, utan afvakten på den skrivelse, som om Fjerde Hufvudtiteln i öfrigt skall afgifvas.

Herr Grefven och Talmannen förmälte, att Herr Ekenman hade föreslagit, det Kammaren, under förutsättning att Stats-Utskottets i mom. b, af 35:te punkten i Utlåtandet N:o 36 framställda förslag jemväl vore af Andra Kammaren bifallet, skulle för sin del besluta anmoda Stats-Utskottet, att till Kamrarne skyndsamt inkomma med särskildt förslag till underdånig skrivelse uti det ifrågavarande ämnet; hvarefter Herr Grefven och Talmannen hemställde, huruvida Kammaren härtill ville lemna bifall, och, då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 16 och 18 dennes på bordet lagda Utlåtande N:o 37, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Femte Hufvudtitel.

1:sta och 2:dra punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

3:dje punkten.

momentet a.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då fråga var om krigshögskolan för arméén, tog jag mig friheten ifrågasätta, om det icke kunde vara en tidsenlig åtgärd, att dessa undervisningsanstalter så för arméén som för flottan blefve gemensamma för de båda brödrafolken, så att den för arméén vore förlagd i Sverige och den för flottan i Norge. Vi se väl, att för närvarande Carl XIII:s torg är nära nog en sjö, men om Stockholm dock kan erbjuda en lämplig öfningsplats för eleverne vid en sjökrigsskola betvivlar jag. Våra hamnar igenfyllas till en betydlig del och handeln är härstädes i tillbakagående. Kan väl då Stockholm vara rätta stället för att hos dem, som vilja egna sig åt sjömannaryrket, framkalla och underhålla den anda och den kärlek för detsamma, hvilka äro af så mycken vikt, om eleven skall komma till någon högre grad af skicklighet och duglighet? Jag är icke rätt person att bedöma denna fråga, men jag har dock vågat framställa den, dervid

utgående från samma synpunkt, som föranledde mig, att, då vid förra riksdagen förslag väcktes om bergsskolans förflyttning från Falun till Stockholm, betvifla att rätta platsen för en bergsskola vore Stockholm, der enda tillfälle till öfning för eleverne skulle bli i Tyskbagarbergen. Jag har därför trott mig nu böra väcka uppmärksamheten på det uppgjorda förslaget, och om min framställning befinnes vara af något värde, har jag trott, att ett uppskof af ett eller annat år med inrättandet af sjökrigsskolan väl bör kunna ega rum, då Carlberg så länge varit undervisningsanstalt äfven i detta afseende; och har ett sådant uppskof synts mig så mycket heldre kunna ega rum, som vi nu icke hafva någon större flotta. Vårt skärgårdsartilleri åter lär sakna nödvändig materiel, och det finnes ett sådant öfverflöd på officerare, att Staten måste anslå stora summor för deras aflöning på indragnings- och reservstat. Jag skulle därför önska, att denna punkt blefve återremitterad och att Utskottet, i stället för att ifrågasätta beviljande af anslag, ville föreslå en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning, huruvida icke nu omnämnda undervisningsanstalter kunde blifva för båda brödrasfolken gemensamma, till minskning i kostnaden och till beredande af mera enighet i afseende på försvarets organisation i de begge länderna.

Grefve von Platen: Den siste värde talaren har ifrågasatt, om han vore rätte personen att bedöma denna fråga. Jag skulle vara ledsen, om jag behöfde antaga att så icke vore, då jag så fullständigt delar hans åsigt om fördelarne af gemensamma bildningsanstalter för Svenske och Norske officerare. Jag har också sökt att göra mig underrettad om tankarne i detta afseende på andra sidan fjellen, och jag har af personer med omdöme och känsla för det rätta hört, att de skulle anse sådant högst önskvärdt, men att ett försök i den vägen för det närvarande icke lönade mödan. I afseende på frågan om Stockholm vore rätta platsen för denna skola, är jag säker, att den värde talaren skulle kunna bedöma äfven detta, om hans sysselsättning gäfvit honom tillfälle att inhemta de upplysningar och underrättelser, som härom äro att tillgå; och jag tror, att han då skulle erkänna, att, ehuru väl Stockholm har sina olägenheter, det dock är att fördraga framför både Göteborg och Carlskrona, hvilka ställen äfven blifvit för detta ändamål ifrågasatta. Det är visserligen för den, som uppfostras till ett yrke, en fördel, att hafva detsamma i dess utöfning för ögonen, och deraf ledes tanken på dessa städer, såsom lämpliga platser för en sjökrigsskola. Göteborg har äfven en del byggnader, som kunde för detta ändamål användas; men det är den olägenheten, att dessa äro belägna långt från varfven, och i en stadsdel, som för den uppväxande ungdomen är mindre lämplig. Derjemte är det större svårighet att erhålla duglige lärare i Göteborg, än i Stockholm, och till dem måste anslås vida högre löner på det förra stället, der de sannolikt måste för aflägsenhetens skull från sjelfva staden, antagas endast för denna skola. Hvad Carlskrona angår, så finnas der inga andra lämpliga lokaler, än de som skulle köpas eller hyras, hvilket medförde stora kostnader, och i afseende på lärare vore svårigheten der ännu större än i Göteborg. Detta har gjort, att man stadnat vid att föreslå Stockholm, såsom den

lämpligaste platsen. Förslaget är framlagdt för Riksdagen, sedan saken först blifvit behandlad af en komité och sedan på bästa sätt gran-skad af Kongl. Maj:t, som derpå afsändt officerare till Köpenhamn och Christiania för att taga reda på dervarande förhållanden i detta ämne. Jag hemställer, om något vidare skulle vinnas med ett uppskof, som åtminstone skulle medföra *en* olägenhet; ty fastän, såsom den värde ledamoten anmärkt, bildningen för sjöofficerare hittills blifvit lemnad på Carlberg, och är så god man kunnat begära, så äro tankarne dock icke delade derom, att den kunnat vara bättre; hvartill kommer, att krigs-skolan på Carlberg äfven är på väg att ombildas, och icke längre af-ser att bilda sjöofficerare. — På grund häraf, anhåller jag, att Kam-maren ville bifalla Utskottets i denna punkt framställda tillstyrkande.

Herr Wallenberg: Det finnes icke något vidare i denna fråga att tillägga, hvarföre jag inskränker mig till en anhållan, att Kamma-ren behagade bifalla denna punkt. Jag vill derjemte upplysa, att i af-seende på densamma inom Utskottet icke fanns någon meningsskilj-aktighet.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Gref-ven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bi-fall till Utskottets hemställan i förevarande moment och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till densamma, och, då dertill svarades många ja jemte några nej, för-klarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Momentet b.

Bifölls.

4:de punkten.

Momentet a.

Grefve von Platen: Jag är ledsen, att, då Stats-Utskottet har i så många fall tillstyrkt hvad jag varit i tillfälle att föreslå Kongl. Maj:t, jag i denna punkt måste anhålla att få göra några anmärkningar.

Utskottet har, såsom det synes, i allmänhet gillat den organisation af mariningeniör-korpsen, som blifvit uppgjord; men jag tror, att Ut-skottet, i sin önskan att göra saken alltför väl, låtit förleda sig att nå-got mer, än efter min öfvertygelse är nyttigt, ingå i sjelfva organisa-tionsfrågan. Det torde låta något egenkärt; men jag måste erkänna, att jag icke tror, att Utskotten äro de ställen, der organisationer bäst uppgöras, åtminstone borde man hafva rättighet att vänta, att, då det åligger embetsverken att uppgöra dessa förslag, och de dertill hafva all tid och tillfälle att sätta sig i kommunikation med vederbörande, de af dem uppgjorda borde vara väl betänkta. Jag tror också, att några förändringar blifvit af Utskottet föreslagna, hvilka icke äro till förslagets nytta, och anhåller dertföre, att Kam-maren behagade fästa uppmärksamhet vid de anmärkningar jag vågar göra, då jag icke fram-ställer högre anslagsförhöjning än 1,000 R:dr. Det finnes två sätt att

organisera de stater och korpser, som skola sköta Statens värf. Det ena, att der finnas så många personer, att, äfven om någon skulle vara hindrad för tillfället eller förlora i verksamhetsförmåga, det ändock finnes nog många för att tjensten kan skötas. På detta sätt äro de flesta kårer bildade, och det är klart, att desse tjenstemän få nöja sig med den aflöning, som andra för en så beskaffad tjenstgöring erhålla. Det andra sättet är, att för utöfningen af vissa befattningar icke flere personer antagas, än som verkligen behöfvas, och hvilkas verksamhet således tages fullt i anspråk. Det är klart, att för en sådan tjenstgöring måste icke endast lönerna vara beräknade högre, utan äfven verksamhetsperioden inskränkas, ty om man är i tjenstgöring hela året om, har man t. ex. på 20 år gjort mera effektiv tjenst än den, som varit tjensteman vida längre tid med begagnande af semester. Dessa förhållanden äro redan påpekade, och jag har nu väckt uppmärksamhet derpå derföre, att flottans konstruktionskorps egde flere tjenstemän, än som var behöfligt för dess ändamål. Atskilliga förhållanden hafva här till bidragit och icke minst det, att mindre antal fartyg byggas, och af dessa äfven mindre antal på Kronans varf än förr. Man har således kunnat reducera denna korps, och framställningar derom hafva vid flera riksdagar blifvit gjorda. På denna grund är detta förslag uppgjort, som äfven blifvit af Kongl. Maj:t gilladt. Deri äro icke mindre än 10 officerare upptagna. Desse skulle hafva sig uppdraget att uppgöra ritningar på de fartyg, som för Kronans räkning byggas på enskilda och Kronans varf, samt öfvervaka byggandet på båda ställena. Vidare åligger dem den personliga vården om de maskiner, som icke äro ombord på rustade fartyg, och att tillse insättningen af dylika på fartyg. Icke heller kunde man stå till svars med att låta flera fartyg i en eskader gå till sjös, utan att en sådan officer är med för att kunna afhjelpa möjligen inträffande skador. Kammaren torde således finna, att 10 personer hafva full sysselsättning; men detta har icke Stats-Utskottet ansett, och har derföre velat nedsätta det föreslagna antalet till 8. Detta är en olägenhet, som måste afhjelpas på ett eller annat sätt; men då Kongl. Maj:t kan afhjelpa denna olägenhet, utan att begära återställande af de 2 personer, som blifvit borttagne, har jag icke ansett mig böra fästa mig härvid så mycket. Kongl. Maj:t kan nemligen för tillfället tillförordna en eller annan, som med arvode aflönas, och då jag är öfvertygad, att en kommande Riksdag skall erkänna behofvet af det föreslagna antalet, vill jag nu icke yrka någon förändring i hvad Utskottet föreslagit. Jag vill omnämna ännu en sak, icke för att dervid begära ändring, utan derföre, att jag anser Utskottet vid dess behandling ej utgått från rätt synpunkt. Det ansågs vara fördelaktigt, att denna korps delas i 4 grader. Stats-Utskottet har i motsats häremot ansett det icke vara skäl att dela en så liten korps i 4 grader, så mycket mindre, som befattningarne inom de olika graderna icke synas vara så mycket från hvarandra skiljaktiga. Jag har framställt denna plan derföre, att i en så liten korps, der avancementet icke kan komma att gå fort, skulle det vara en fördel för dem, som tjenat länge, att, om ock inkomsterna icke blifva särdeles ökade, dock få ett avancement. Utskottet har ansett lämpligt föreslå nedsättning af det för öfverdirektören begärda arfvode,

på samma gång Utskottet gillat, att denne tjänsteman tillsättes på förordnande och att lönen utgår som arfvode, på det att denna viktiga plats må kunna besättas med fullt duglige och lämplige personer. Hvad arvodets belopp beträffar, så kan Kongl. Maj:t med afseende på de ovanligt stora kunskaper, som fordras af en dylik person, och med hänseende till svårigheten både att erhålla och behålla qvar en lämplig sådan, ansett det vara nödvändigt att göra detta arfvode temligen rundligt, och derföre fastställt 7,000 R:dr. Jag vädjar till Eder, Mine Herrar! som säkert känna till de aflöningar, som bestås verkmästare och föreståndare af fabriker, om detta arfvode är för högt tilltaget? Jag tror derföre, att det icke är skäl att nedsätta detta arfvode med den lilla summa, som Utskottet föreslagit. Utskottet har för denna åtgärd anfört ett skäl, som visserligen låter som ett sådant; men som jag vid närmare skärskådande icke tror skall hafva giltighet. Utskottet säger, att det icke vore tillständigt att gifva en öfverdirektör så stor lön, då en amiral icke har mer än 6,000 R:dr. Det är sannt, att en amiral icke har i ordinarie lön mer än denna summa; men härvid är att anmärka, att egentligen äro endast 2 amiraler afsedde, en som befälhafvande amiral i Carlskrona, och den andre, numera general, som Chef för Skärgårdsartilleriet. Den förre uppbär extra 5,000 R:dr, alltså 11,000 R:dr, och den sednare på samma sätt 1,200 R:dr, hvilket gör 7,200 R:dr. Dessutom må det tillåtas mig, att fästa uppmärksamheten på de aflöningsförmåner, som andra embetsmän i administrationen åtnjuta. Så har t. ex. Chefen för Fångvårdsstyrelsen 8,000 R:dr; Chefen för Landtmäteriet 6,000 R:dr; Chefen för Skogsstyrelsen 7,000 R:dr m. m. Allt löner, från hvilka de icke utan laga ransakning och dom kunna skiljas, då deremot denne öfverdirektör skulle hafva sitt såsom arfvode, hvarifrån han kan skiljas när som helst. Jag har ingalunda påpekat dessa förhållanden för att dermed säga, att nu uppräknade tjänstemän vore för högt aflönade; men jag tror icke, att det är klokt, då man afser att få en duglig karl, att förminska det föreslagna arvodet, och jag får derföre anhålla, att Kammaren måtte återföra det till detta belopp.

Det är ännu en punkt i denna organisation, som jag nödgas beröra. Jag har förut haft äran nämna, att denna stat är grundad på, att der icke skulle vara flere personer, än som ega full verksamhetsförmåga. Att då anse, att desse personer, som utan semester göra tjänst, skulle hålla lika länge ut, som de hvilka hafva ledighet allt emellanåt, tror jag ej vore rättvisa fordringar af Staten.

Stats-Utskottet har yttrat, att det icke vore skäl att särskildt för denna stat göra undantag från hvad som i allmänhet var stadgadt; men på de skäl jag anfört vågar jag påstå, att här kunde vara anledning att frångå det vanliga. Dessutom torde det vara en fråga, som hos mången varit en tanke, huruvida det är rätt att för alla tjänster bestämma samma pensionsålder, ty man kan vara duglig för ett stillasittande lif längre, än om man måste föra ett mera rörligt. På grund af hvad jag nu haft äran anföra, skulle jag vilja hemställa, att Kammaren bifaller Utskottets förslag med den ändring, att åldern för afskedstagande bestämdes till 55 år, och öfverdirektörens arfvode till 7,000 R:dr.

Grefve af Ugglas: Herr Departements-chefen har, ehuru i lena ordalag, emot Utskottet riktat en förebräelse för vidtagna ändringar uti det förslag till ordnande af en mariningeniör-stat, som Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagt, och emot dessa förändringar framställt några anmärkningar. Hvad först nämnda förebräelse angår, får jag fästa Herr Departements-chefens uppmärksamhet deruppå, att, då förslaget blifvit remitteradt till Utskottet, det varit Utskottets så väl rätt som pligt, att ingå i granskning af dess detaljer, och, om i några delar Utskottet frångått hvad Kongl. Maj:t föreslagit, har detta icke skett utan ledning af de yttranden åtskilliga myndigheter afgifvit. Herr Departements-chefen säger sig icke kunna fatta anledningen till Utskottets förslag att borttaga de båda öfveringenjörerne. Orsaken härtill är, att, om man granskar Kongl. Maj:ts förslag, och ser efter, hvilka åligganden detta tilldelar de olika tjänstegraderna, och härvid finner, att den egentliga skillnad ingeniörer- och öfveringenjörer emellan består uti den kontroll de sistnämnde öfver de förre skola utöfva, man lätt kommer på den tanke, att den egentliga orsaken till dessa ingeniörers delning i 2 grader, varit en önskan att å några bereda de fördelar, förflyttning till högre grad kan skänka. Vid sådant förhållande ansåg Utskottet riktigare att sammanlå dessa tjänstegrader, som icke af olika åligganden åtskiljdes, och att deremot, genom att för alla ingeniörer öka lönen utöfver hvad lägsta tjänstegraden skulle erhålla, gifva Staten rätt till stegrade anspråk på skicklighet. Den andra anmärkningen var rigtad mot Utskottets förslag att nedsätta öfverdirektörens lön från 7,000 till 6,000 R:dr. Orsaken till denna nedsättning är, att Utskottet ansåg oegentligt att tilldela denna tjänsteman högre lön än någon inom flottan, vid hvilken högsta lönen utgår med 6,000 R:dr, jemte 750 R:dr i inqvarteringspenningar. Jag erkänner emedlertid, att i den enskilda industriens tjänst högre löneförmåner kunna betingas, än de till och med som Kongl. Maj:t här föreslagit, och jag vill derföre icke motsätta mig den förhöjning Herr Departements-chefen åskat, helst nödigt är, att fullt skicklig person, till ifrågavarande tjänst erhålles. Jag vill blott fästa uppmärksamhet uppå, att den skillnad mellan Statens och enskildes tjänare förefinnes, att de förre, om de klanderfritt skött sin tjänst, äro försäkrade om en pension, som i viss mån tryggar deras ålderdom.

Då jag, i enlighet med hvad jag nu anført, icke motsätter mig att öfverdirektörens lön med 1,000 R:dr förhöjes, måste jag dock i sammanhang härmed yrka, att det belopp Utskottet i och för regleringen på allmänna indragningsstaten uppfört med samma summa nedsättes. Dessa båda frågor stå väl icke uti oskiljaktigt sammanhang; men då, såsom af Utskottets förslag, jemfördt med Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, synes, Utskottet förhöjt indragningsstaten med ett belopp utöfver hvad Kongl. Maj:t åskat, större än hvad som betingas af den indragning utaf öfveringenjörersplatserna Utskottet föreslagit — och detta endast för att vidblifva den summa, som af Kongl. Maj:t för ordinarie- och indragningsstaten sammanlagda uppförts -- torde intet skäl finnas, att då ordinarie staten höjes, genom bibehållande af Utskottets indragningsstat, förhöja budgeten utöfver hvad behöfvet påkallar. Det är ännu en sak, som jag måste vidröra. I den Kongl. Propositionen är föreslaget, att ifrågavarande tjänstemän, då de uppnått stadgad pensionsålder, skola

kunna afskedas. Detta är en ny princip. Jag vill icke ogilla densamma, men tror icke, att den bör i enstaka fall tillämpas. Den har redan vid 1862 års riksdag blifvit i afseende å flottan underkänd, och Utskottet har derföre icke ansett sig kunna annat än afstyrka, hvad Kongl. Maj:t i denna sak föreslagit. På grund af hvad jag nu haft äran anföra, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag, med den ändring, att öfverdirektörens lön bestämmes till 7,000; hvaremot den summa, som för denna organisations genomförande, blifvit på allmänna indragningsstaten uppförd, bör med 1,000 R:dr nedsättas.

Grefve von Platen: Jag är den siste värde talaren tacksam för det medgifvande han ansett sig kunna göra, och har så mycket mindre att invända mot den omflyttning af siffror, han föreslagit, som den siffra som blifvit framställd, icke grundar sig på Kongl. Maj:ts förslag, utan endast på en välvilja af Utskottet. I afseende på pensioneringen, så anser jag just derföre att det är ett så enskildt fall, och derföre, att denna korps kommer att tjenstgöra vida mer än de officerare, med hvilka den delar tjenstgöring, den i förslaget i detta afseende uttalade principen icke vara origtig. Jag öfverlemnar till Kammaren att bedöma, om det står i så skarp strid med det, som bör vara, och vill blott fästa uppmärksamhet på, att, ehuru jag icke underkänner min skyldighet att söka att få tjensten att gå så väl som möjligt, så om Representationen dels minskar antalet af den föreslagna personalen, dels ordnar saken på det sätt, att Kongl. Maj:t nödgas bibehålla de anställda personerne längre, än deras verksamhetsförmåga räcker, torde Representationen finna, att, om försöket icke lyckas, skulden icke kan drabba den, som gjort förslaget på ett helt annat sätt.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att derunder hade yrkats dels af Grefve von Platen, att Utskottets förevarande hemställan måtte bifallas med de förändringar, att öfverdirektörens arfvode förhöjdes till 7,000 R:dr, samt tiden för afskedstagande bestämdes till 55 år, dels ock utaf Grefve af Ugglas, att samma hemställan måtte bifallas endast med den ändring, att öfverdirektörens arfvode höjdes till 7,000 R:dr.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan oförändrad, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på bifall till samma hemställan med de af Grefve von Platen deri föreslagna förändringar, då svaren utföllo med ja och nej i blandning, samt slutligen proposition på bifall till merberörda hemställan med den ändring Grefve af Ugglas påyrkat, hvilken proposition likaledes med blandade ja och nej besvarades; hvaruppå Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Sedan votering begärts samt Kammaren, uppå Herr Grefvens och Talmannens hemställan, beslutat, att bifall till momentet, med de af Grefve von Platen deri föreslagna förändringar, skulle utgöra kontra-

proposition vid voteringen; uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets i mom. a af 4:de punkten i Utlåtandet N:o 37 gjorda förslag, endast med den ändring, att öfverdirektörens vid Mariningeniör-korpsen arfvode förhöjes med 1,000 R:dr, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifaller Kammaren samma hemställan med de förändringar, att öfverdirektörens arfvode höjes med 1,000 R:dr samt tiden för afskedstagande bestämmes till 55 år.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 22.

Nej — 61.

Momentet b.

Grefve af Ugglas: I öfverensstämmelse med hvad jag förut yrkat, får jag anhålla, att den i förevarande punkt upptagna summan af 26,000 R:dr måtte ändras till 25,000 R:dr.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till Utskottets hemställan oförändrad, hvartill svarades nej, och sedermera proposition på bifall dertill med den förändring, att anslagsbeloppet 26,000 R:dr nedsattes till 25,000 R:dr, hvilken proposition med ja besvarades.

5:te--15:de punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

16:de punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Mot ifrågavarande anslag, till anskaffande af kanoner för flottan, har jag icke något att anmärka, men jag får hemställa till Kammaren om någon liten förändring af ordalagen i punkten, af det skäl, att vi böra undvika att yttra oss om beskaffenheten af de kanoner, för hvilka anslaget beviljas. Vi veta, att inom artilleriet så väsendtliga förändringar försiggått och oupphörligen fortgå, att de kanoner, som nu blifvit föreslagna, möjligen kunna inom kort tid befinnas mindre lämpliga. Jag får därför hemställa, att Kammaren måtte besluta, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sätt bifalles, att ett extra anslag af 144,000 R:dr för år 1868 anvisas till anskaffande af kanoner af den modell, Kongl. Maj:t efter frågans utredande kan pröfva lämplig.

Grefve af Ugglas: Jag delar fullkomligt Grefve Hamiltons åsigt, att Riksdagen icke bör binda Kongl. Maj:ts pröfningsrätt i detaljfrågor.

Det är äfven af detta skäl, som Utskottet icke yttrat sig om den kaliber, hvaraf de kanoner, för hvilka Utskottet tillstyrkt det af Kongl. Maj:t äskade anslaget, borde vara, och anser jag vid sådant förhållande inga betänkligheter möta för bifall till Utskottets hemställan.

Herr Schartau: Jag får ansluta mig till Grefve Hamiltons åsigt. Stats-Utskottets förslag i denna punkt innefattar onekligen ett ampelt förtroendevotum, och då är det knappt skäl att icke taga steget fullt ut eller göra afprutningar i smått å detta förtroende. Detta skulle dock Riksdagen göra, om det beslöts, att för det anvisade anslaget ovilkorligen skulle anskaffas 12 kanoner, och dessa ovilkorligen afgjutet jern; jag hemställer derföre, att siffran 12 och ordet »gjutet» måtte utslutas.

Grefve Hamilton, Henning: Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr Schartau. Det skulle kunna hända, att sådana kanoner, som Kongl. Maj:t pröfvar lämpliga, icke kunna erhållas för 12,000 R:dr stycket, och, om antalet, som skall anskaffas, då är bestämdt, skulle Kongl. Maj:t vara förhindrad att använda det beviljade beloppet.

Herr von Möller: Det synes mig, som om de giltigaste skälen för bifall till Utskottets hemställan förefinnas uti Bil. N:o 4 till Kongl. Maj:ts proposition, sid. 15, der det heter: »Enär alltså uti bristande anstalter för tillverkningen innan kort hinder icke vidare möter, att med bemälda styckebruksegare träffa aftal om leverans af det antal af 12 stycken gjutna jernkanoner om 12,83 Svenska decimaltumskaliber, som funnits nu och i närmaste framtid vara behöfligt för att med tidsenlig bestyckning förse flottans monitorer, äfvensom de å sjöfästningarne vid Carlskrona anlagda bepansrade batterier, anser jag mig pligtig att i underdånighet tillstyrka Eders Kongl. Maj:t, att, då för denna anskaffning någon tillgång icke förefinnes, de dertill erforderliga medel nu af Riksdagen äska såsom extra anslag, hvars belopp jag, vid det förhållande att, enligt ofvanberörda kontrakt, priset för en kanon af ifrågasvarande kaliber väl är betingadt till 15,000 R:dr, men styckebruksegaren deremot skyldig att derå för hvarje levererad och godkänd kanon vidkännas ett afdrag af 3,000 R:dr, såsom afbetalning på det af honom erhållna förlagslånet, föreslår, att, efter beräkning af 12,000 R:dr per kanon, bestämmas till 144,000 R:dr.» Häraf visar det sig, att Kongl. Maj:t genom kontrakt betingat sig att erhålla 12 kanoner af den uppgifna kalibern för den äskade summan af 144,000 R:dr, och jag kan vid sådant förhållande icke förstå, hvarför ordalagen af Utskottets hemställan böra ändras.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wærn: Jag är förekommen af den siste värde talaren, och ville endast hänvisa till innehållet af den utaf honom åberopade Bilagan till Kongl. Maj:ts Proposition.

Grefve Hamilton, Henning: Jag anhåller om ursägt, att jag ännu en gång besvärar Kammarern i denna fråga. Jag är ingalunda okunnig

om det kontrakt, Kongl. Maj:t afslutit angående tillverkning af kanoner, men jag hyser för den man, med hvilken Kongl. Maj:t kontraherat, den aktning, att jag är öfvertygad derom, att, derest det skulle visa sig, att någon annan kaliber än den, som är afsedd i kontraktet, befinnes lämpligare, han icke skall undandraga sig att på vilkor, som å omse sidor må anses billiga, vidtaga de förändringar, som blifva nödvändiga.

Herr Wærn: Utskottet har just undvikit att föreslå någon bestämmelse angående kalibern, och jag anser därför inga betänkligheter möta för bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan oförändrad, och dels af Grefve Hamilton bifall till densamma med utbyte af orden: *12 stycken gjutna jernkanoner* emot ordet: *kanoner*; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan oförändrad, hvartill svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på bifall till samma hemställan med ofvan omförmälda förändring, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

17:de punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

18:de punkten.

Friherre Raab, Adam Christian: Förra gången jag hade ordet, hade jag tillfredsställelsen att kunna föreslå inskränkningar i utgifter, men nu måste jag anhålla om tillökning i dem, och jag hoppas, att äfven detta mitt förslag måtte krönas med framgång. De gevär, för hvilka Kongl. Maj:t här äskat ett anslag af 150,000 R:dr, skulle blifva af den s. k. repetergevärsmodellen, och som jag är öfvertygad om, att denna sorts gevär skulle blifva af särdeles värde på våra monitorer, önskar jag i full konsekvens med det intresse, jag förut ådagalagt för anskaffande af tidsenliga gevär, att Riksdagen ville bevilja ifrågavarande anslag.

Då det likväl skulle kunna vara möjligt, att den äskade summan kan något nedsättas, får jag anhålla om återremiss af punkten.

Herr Schartau: Då denna Kammare förut till infanterigevärs anskaffande beviljat $\frac{1}{2}$ million R:dr utöfver hvad Utskottet föreslagit, torde det nu ej vara skäl att afvika från Kongl. Maj:ts förslag, och yrkar jag derföre bifall till detsamma.

Friherre von Schwerin: Enligt min åsigt tala emot ett bifall till Kongl. Maj:ts framställning i förevarande ämne samma skäl, som be-

stämde Kammarens beslut i fråga om skjutvapen för kavalleriet. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Grefve af Ugglas: Ehuru visserligen tillfällen kunna gifvas vid landstigningar o. d., då Skärgårds-artilleriet kan behöfva fullt tidsenliga gevär, så torde dock i allmänhet flottans behof af snabbskjutande vapen ej vara så trängande, som arméens. Dessutom har ju flottan redan ganska goda kammarladdningsgevär, och då härtill kommer, att enligt min åsigt arméens behof böra i första rummet tillgodoses, flottans först i andra, har jag ej tvekat, att inom Utskottet biträda det slut, hvori Utskottet stannat och hvilket jag hoppas måtte af Kammaren godkännas.

Herr Wallenberg: Jag delar Friherre Raabs åsigt, att det af Kongl. Maj:t åskade anslag icke bör helt och hållet afslås. Inom Utskottet sökte jag förfäktas denna åsigt och fick då höra ungefär samma motskäl, som min ärade granne till venster nu delgivit Kammaren. Jag kan dock lika litet nu, som då, godkänna desamma. Det bör väl vara temligen likgiltigt *hvem* som får goda vapen, blott vi få goda vapen, och för öfrigt torde det ej finnas något skäl att sätta arméen i första och flottan i andra rummet. Skärgårds-artilleriet kan ju ofta komma att utgöra första ledet. Påståendet att flottan ej behöfver snabbskjutande gevär är lätt att bemöta. Flottan behöfver sådana gevär, som fienden har, och hvem ansvarar för, att fienden icke har snabbskjutande vapen. Man bör ock ihågkomma, att Sjöförsvars-departementet tagit initivet i fråga om anskaffande af tidsenlig krigsmateriel, och att det sålunda är anledning att hoppas, att alla anslag till denna administration skola väl användas. Jag hemställer, att 75,000 R:dr måtte beviljas till ifrågavarande ändamål.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det af Kongl. Maj:t i denna fråga åskade anslag uppgår till 150,000 R:dr. Af det Statsråds-protokoll, som åtföljer den Kongl. Propositionen, inhemtats, att för detta belopp skulle anskaffas 1,000 gevär, och hvarje gevär skulle således komma att kosta 150 R:dr. Detta tycks vara en ganska respektabel summa, vida öfverstigande kostnaden för de nya gevär, som för arméen blifvit begärda. Då fråga var om det stora gevärsanslaget för arméen, tillhörde jag deras antal, hvilka ansågo, att man borde åtnöjas med hvad Utskottet föreslagit. Om icke den fruktan för hotande förvecklingar, som då gjorde sig gällande, men i dag på förmiddagen syns vara försvunnen, nu åter torde hafva tagit fart, skulle jag äfven nu yrkat bifall till Utskottets hemställan; men då omvexlingarne i temperaturen tyckas vara nästan lika täta inom som utom detta rum, inskränker jag mig att uttala en from önskan, att, om man nödvändigt skall anskaffa nya gevär åt flottan, man åtminstone icke måtte välja så förfärligt dyrbara, som de i den Kongl. Propositionen föreslagna.

Grefve von Platen: Jag erkänner, i likhet med den siste talaren, att de för flottan afsedda gevär äro särdeles dyrbara, men jag får dock erinra honom om — hvad äfven synes såväl af Kongl. Maj:ts Proposition som af Utskottets Betänkande — att i den beräknade kostnaden

ingår äfven anskaffande af tillbehör och ammunition. De äro emellertid — jag medgifver det — dyrbarare än de för arméen föreslagna, men anledningen dertill är, att de i flera afseende äro bättre. De äro s. k. repetergevär, hvilka med en enda tryckning på en fjeder kunna förvandlas till kammarladdningsgevär, samt för öfrigt försedda med bajonett. Emellertid hafva dylika gevär tvänne olägenheter, hvilka varit orsak till att man ej använt dem inom arméen. De äro nemligen dels för tunga, dels för komplicerade. Dessa olägenheter betyda dock ej något inom flottan, der dels manskapet ej behöfver sjelf under längre tid bära geväret, dels tillfälle alltid finnes att å fartyget inrätta en vapensmedja. I afseende å anslagets belopp, så och då jag nogsammt vet, huru svårt det är att anskaffa medel till betäckande af statsbehofven, vill jag ej yrka bifall till hela det af Kongl. Maj:t äskade anslag, utan in-skränker mig till en anhållan, att Kammararen måtte för ifrågavarande ändamål bevilja åtminstone 75,000 R:dr.

Grefve Hamilton, Henning: En talare har trott sig finna en väder vexling inom Kammararen. Jag vet icke, om den i allmänhet eger rum, men åtminstone har den icke trängt till min plats, utan befinner jag mig i samma ställning som på förmiddagen, så att jag tyvärr icke känner någon vexling, hvarken i afseende å penningställningen eller i min benägenhet att icke bevilja andra anslag än dem Utskottet tillstyrkt. Det vore obestriddigen en fördel, om flottan blefve försedd med ändamålsenligare gevär, än den för närvarande har, men Kammararen torde i afseende å utvecklingen af sjöförsvaret redan hafva gjort allt hvad tillgångarne för närvarande medgifva, och i nödens stund torde det icke möta någon svårighet att från arméens förråder erhålla ändamålsenliga gevär för flottans manskap, helst det icke är af ytterlig vigt, att kalibern å flottans och arméens gevär är lika, och man således skulle kunna för flottans räkning ändra våra i öfrigt dugliga gevär med större kaliber än den för arméen bestämda.

Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, förmälte Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt, dels återremiss deraf, och dels att Kammararen, med afslag derå, skulle bevilja ett anslag af 75,000 R:dr till anskaffande af tidsenliga handgevär jemte tillbehör och ammunition för sjöförsvaret tillhörande trupper.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många ja jemte åtskilliga nej, sedermera proposition på återremiss deraf, hvilken proposition med nej besvarades, och slutligen proposition på afslag derå och beviljande af det ofvanomförmälda anslaget, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan proposition på bifall till Utskottets hemställan förnyats samt med många ja jemte åtskilliga nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Sedan votering blifvit begärd samt Friherre Raab anmält sig och förklarar, det han afstod från sitt yrkande på återremiss af punkten; uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i 18:de punkten af Utlåtandet N:o 37, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren denna hemställan och beviljar en summa af 75,000 R:dr till anskaffande af tidsenliga handgevär jemte tillbehör och ammunition för sjöförsvaret tillhörande trupper.»

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 25.

19:de punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

20:de punkten.

Lades till handlingarne.

Kammaren åtskiljdes kl. 9 e. m.

In fidem
O. Brakel.